

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารของกลุ่มสมรสและความพึงพอใจในชีวิตสมรสครอบครัวข้าราชการตำรวจ จังหวังนครนายก” ในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการศึกษา ดังนี้

1. การสื่อสารของกลุ่มสมรส

- 1.1 ความหมายของการสื่อสาร
- 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารของกลุ่มสมรส
- 1.3 ความสำคัญของการสื่อสารของกลุ่มสมรส

2. ความพึงพอใจในชีวิตสมรส

- 2.1 ความหมายของความพึงพอใจ
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส
- 2.3 ความสำคัญของความพึงพอใจในชีวิตสมรส

3. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การสื่อสารของคู่สมรส

1.1 ความหมายของการสื่อสาร

การสื่อสารมาจากคำว่า Communication มีผู้ให้ความหมายของการสื่อสารไว้มากมาย พอสรุปโดยสังเขปดังนี้

ความหมายโดยทั่วไป หมายถึงการติดต่อกันแบบต่อหน้า (เห็นหน้ากัน) ระหว่างฝ่ายส่งสารกับฝ่ายรับสาร ด้วยกรรมวิธีการต่างๆ เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างกัน โดยทั้งสองฝ่ายมีโอกาสโต้ตอบกันได้ กับอีกความหมายหนึ่งซึ่งมิใช่การติดต่อหรือตอบโต้กันซึ่งๆ หน้า แต่อาศัยสื่อหรือพาหนะเป็นตัวเชื่อมสาร หรือความหมายของสาร ระหว่างฝ่ายส่งสารและฝ่ายรับสารให้เข้าใจกัน

ตัวแปรสำคัญที่ทำให้ความหมายของการสื่อสารแบบต่อหน้า (แบบแรก) และแบบไม่เห็นหน้ากัน (แบบหลัง) ระหว่างฝ่ายส่งสารและฝ่ายรับสาร แตกต่างกัน คือ

- (1) ระยะทาง
- (2) เวลา
- (3) โอกาส
- (4) ปริมาณของสาร
- (5) ความสลับซับซ้อนของสาร หรือ การเข้ารหัสการถอดรหัส
- (6) คุณภาพของพาหนะ

ด้วยระยะทางที่ห่างไกล ทำให้การติดต่อปฏิสัมพันธ์กัน ระหว่างฝ่ายส่งสารกับฝ่ายรับสาร ไม่สามารถกระทำซึ่งหน้ากันได้ นอกจากนี้ ยังต้องอาศัยระยะเวลาในการเดินทางของสารอีกด้วย การปล่อยเวลาให้ยืดยานออกไป อาจทำให้การสื่อสารเข้าใจกันได้ดีขึ้น มีเวลาที่จะทบทวนในการเข้ารหัสและถอดรหัสกันได้ รวมทั้งมีโอกาสนในการเลือกเวลา ในการสื่อสารกันได้ ยิ่งในการส่งสารคราวละปริมาณมากๆ และสารนั้นมีความสลับซับซ้อน ยิ่งจะทำให้เกิดอุปสรรคในการถ่ายทอดความหมาย การมองเห็นหน้ากัน จะช่วยให้เกิดการทบทวนในการสื่อความหมายกันได้ดีกว่า ตัวแปรสุดท้ายที่จะมองข้ามไปไม่ได้คือ คุณภาพของพาหนะที่ส่งสารไป อาจมีสิ่งรบกวนระหว่างส่งสาร ทำให้เกิดการแปลความหมายที่ผิดเพี้ยนไปได้ ดังนั้น การติดต่อกันแบบซึ่งหน้า จะแก้ปัญหานี้ได้

สังคมมนุษย์ในปัจจุบัน มีความสลับซับซ้อนสูงขึ้น รวมทั้งปริมาณของข่าวสารมีปริมาณมากเกินขีดความสามารถในการรับรู้ของคน ดังนั้น โอกาสในการติดต่อสื่อสารกันแบบซึ่งหน้าจึงไม่สามารถกระทำได้ในทุกๆ โอกาส ยิ่งในยุคโลกไร้พรมแดน (Globalization) ด้วยแล้ว การ

ให้ความหมายของการสื่อสารจึงเปลี่ยนไป มีความหมายกว้างขวางไปจากเดิม นั่นคือ คำว่า Communication ไม่ใช่เพียงการสื่อสารกันแบบต่อหน้าอีกต่อไป แต่จะหมายถึง การสื่อสารแบบไม่ต้องเห็นหน้ากัน เรียกว่า การสื่อสารมวลชน (Mass Media Communication) หรือ การสื่อสารทางไกล (Telecommunication)

จอร์จ เกร์บเนอร์ เป็นผู้หนึ่ง ที่ให้ความหมายของการสื่อสารไว้อย่างชัดเจน ว่า “การสื่อสาร คือ กระบวนการที่ผู้ส่งสารและผู้รับสาร มีปฏิสัมพันธ์กัน ในสภาพแวดล้อมทางสังคมเฉพาะ”

จากแนวคิดดังกล่าว จึงสรุปความสำคัญของการสื่อสารว่า การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิตที่ช่วยทำให้คนอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเข้าใจกัน ยอมรับกันและสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณี ความรู้และความคิดจากอดีตสู่อนาคต

องค์ประกอบของการสื่อสาร

การสื่อสาร เป็นกิจกรรมร่วมกันที่มีปฏิสัมพันธ์กัน ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร การสื่อสาร แบ่งออกเป็น 2 แบบ ซึ่งมีจำนวนองค์ประกอบ ที่แตกต่างกัน คือ

(1) การสื่อสารทั่วไป การสื่อสารจะเกิดขึ้นได้ ต้องมีองค์ประกอบพื้นฐานสำคัญ 3 ประการ หรือ SMR ได้แก่

- ผู้ส่งสาร (Sender) หรือ S
- สาร (Message) หรือ M
- ผู้รับสาร (Receiver หรือ Audience) หรือ R

(2) การสื่อสารมวลชน มีองค์ประกอบเช่นเดียวกับการสื่อสารทั่วไป แต่เพิ่มจำนวนองค์ประกอบอีก 1 ข้อ รวมเป็น 4 ข้อ หรือ SMCR ได้แก่

- ผู้ส่งสาร หรือผู้กำหนดสาร (Sender, Source Creator) หรือ S
- สาร (Message, Information) หรือ M
- สื่อ หรือพาหนะ หรือช่องทางในการส่งสารไป (Channel หรือ Media) หรือ C

- ผู้รับสาร (Receiver) หรือ R

จากองค์ประกอบดังกล่าว ทำให้เกิดกระบวนการสื่อสาร ซึ่งต้องมีการหวังผล หรือ ต้องการผลที่เกิดขึ้น เพื่อให้การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารบรรลุวัตถุประสงค์ นั่นคือ ปฏิบัติการ หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หลังส่ง-รับสาร (Feed Back)

การสื่อสารทั่วไป เป็นการสื่อสารภายในบุคคล และระหว่างบุคคล 2 คน มองเห็นหน้า กัน หรืออยู่ไม่ไกลกัน ซึ่งสามารถสื่อความหมายกันได้โดยไม่ต้องอาศัยสื่อ หรือพาหนะเป็นตัว เชื่อมต่อ ซึ่งต่างจากการสื่อสารมวลชน เพราะเป็นการสื่อสารที่ต้องการส่งสาร (ข่าวสาร การ โฆษณา การประชาสัมพันธ์ การณรงค์) ไปยังผู้รับสารได้ครั้งละมากๆ พร้อมๆ กัน ให้ผู้รับสาร ได้รับสารนั้นในเวลาใกล้เคียงกัน ไม่ว่าผู้รับสารจะอยู่ห่างไกลกันเพียงใด

กระบวนการสื่อสาร ได้แก่

- (1) มีการกำหนดสาร (Message Design & Source Data) โดยผู้ส่งสาร อาจต้องมีการ เข้ารหัสของสารด้วย ขึ้นอยู่กับประเภทหรือชนิดของสาร
- (2) สารถูกส่งไปยังผู้รับ โดยผ่านกระบวนการต่างๆ ขึ้นอยู่กับประเภทหรือชนิดของสาร
- (3) สารที่ส่งออกไปถึงผู้รับปลายทาง และผู้รับก็รับรู้ถึงสารที่ส่งมานั้น (Awareness) และเกิดปฏิกิริยาโต้ตอบ อาจเป็นเชิงบวก (เห็นด้วย ขอมรับ) หรือเชิงลบ (ขัดแย้ง ไม่ยอมรับ) หรือ เจริญชน (รู้สึกเฉยๆ ยังไม่ลงความเห็น หรือตัดสินใจในเวลานั้น)

นี่คือ Model พื้นฐานที่ใช้อธิบายรูปแบบการสื่อสารทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารเชิงบูรณา การ (Integrated Communication) การสื่อสารการตลาด-ธุรกิจ (Business & Marketing Communication) การสื่อสารมวลชน (Mass Media Communication) การสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) การสื่อสารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Development Communication) การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสุขภาพ (Conditional Health Communication) และ การสื่อสารการศึกษา (Educational Communication)

โดยปกติ ผู้ส่งสาร และผู้รับสาร จะประกอบด้วยบุคคล 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายผู้ส่งสาร และ ฝ่ายผู้รับสาร หากผู้ส่งสาร และผู้รับสารเป็นบุคคลคนเดียวกัน เรียกว่า การสื่อสารภายในบุคคล และ ผู้ส่งสารมักจะเป็นผู้กำหนดสารที่จะส่งไป และสาร หรือ message ที่จะส่งไป มักจะถูกกำหนดขึ้น ทั้งจากผู้ส่งสารเอง และจากบุคคลอื่น ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของวจนภาษา หรือ อวจนภาษา ก็ตาม

กรณีที่ถูกกำหนดสาร และผู้ส่งสาร เป็นบุคคลคนเดียวกัน คือ สารที่ถูกกำหนดขึ้นนั้น เป็นนามธรรมที่เกิดขึ้น (Knowledge) หรือปรุงแต่งขึ้นเป็นองค์ความรู้ (Create) หรือผุดขึ้นโดย ประจักษ์ (Insight) ของผู้ส่งสารนั่นเอง แล้วต้องการจะส่งสารนั้นไปยังกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นผู้รับ สารกระบวนการส่งสาร จะเริ่มตั้งแต่การบรรจุสารเข้าไปในระบบการส่ง (Message Input & Source Input) ซึ่งประกอบด้วย สาร สื่อ เวลา โอกาส โดยอาศัยช่องทางต่างๆ เป็นพาหะพาสารไปยังผู้รับ (Process) สาร ดังกล่าวอาจจะอยู่ในรูปของภาษาพูด สัญลักษณ์ อักษร สื่อ หรือช่องทางที่ใช้ในการ ส่ง ขึ้นอยู่กับว่าเนื้อสารนั้นจะอยู่ในรูปใด

กระบวนการสื่อสาร

รูปแบบ ชนิดของสาร	พาหะ - ช่องทาง	เครื่องมือ - เทคโนโลยี	เทคนิค - รูปแบบการส่ง สาร
ภาษาพูด Word, Speech	บรรยากาศ อากาศ วัตถุที่สามารถพาเสียง ไปได้	อวัยวะปาก, ไมโครโฟน, โทร โฆ่ง	Physical, Radiogram, Analog, Digital
รูปแบบ ชนิดของสาร	พาหะ - ช่องทาง	เครื่องมือ - เทคโนโลยี	เทคนิค - รูปแบบการส่ง สาร
ภาษาท่าทาง Action, Behavior	ทัศนวิสัยของ บรรยากาศ	อวัยวะ, อุปกรณ์สร้าง สัญลักษณ์	Physical
ภาษาเขียน Writing	อักขระ อักษร (ที่ผู้ส่ง และผู้รับ สามารถรับรู้ ร่วมกันได้)	กระดาษ ปากกา หมึก หรือสื่อ คอมพิวเตอร์	Physical, Analog, Digital
ภาษาอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Language) – Radio – Analoge – Digital	คลื่นไฟฟ้า คลื่นแสง คลื่นแม่เหล็ก คลื่นวิทยุ	เครื่องรับ-เครื่องส่ง วิทยุ วิทยุโทรทัศน์ ระบบอะนาล็อก ระบบดิจิตอล คอมพิวเตอร์ และ ระบบเครือข่าย,ระบบ อินเทอร์เน็ต	Analog, Digital

จากแนวคิดข้างต้นสรุปให้เห็นว่า บุคคลมักใช้ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษาควบคู่กัน ไป เพื่อให้การสื่อสารมีความชัดเจนมากขึ้น การสื่อสารในชีวิตประจำวัน การใช้วัจนภาษาจึงมี ความสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน กรองแก้ว อยู่สุข (2535:172-173) กล่าวว่า ภาษากาย (Body language) หมายถึง การแสดงกิริยาท่าทาง การแสดงสีหน้า การเคลื่อนไหว

ร่างกาย ช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมของคนได้ เพราะภาษาที่แสดงออกทางกายทุกอย่างมีความหมาย เมื่อใช้ประกอบคำพูดและ น้ำเสียงแล้วจะทำให้รับรู้อารมณ์ในขณะที่สื่อสารได้ดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร

มนุษย์ทุกคนมีความจำเป็นต้องอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่น และเพื่อให้การอยู่ร่วมกันนั้น ดำเนินไปอย่างสันติสุข การสื่อสารจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่ง โดยปกติมนุษย์จะใช้การสื่อสาร ศศิธร ธัญลักษณ์นันท์ (2542 : 11) ได้จำแนกวัตถุประสงค์ของการสื่อสารไว้ ดังนี้

1. เพื่อแจ้งให้ทราบ หมายถึง การสื่อสารที่ผู้ส่งสารจะแจ้ง หรือบอกกล่าวข่าวสาร ข้อมูลเหตุการณ์ความวามคิด ความต้องการของตนให้ผู้รับได้ทราบ
2. เพื่อสอนหรือให้การศึกษา เป็นการสื่อสารที่มุ่งจะให้ผู้รับมีการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมทางด้านองค์ความรู้ ความคิด สติปัญญา จึงมุ่งเน้นไปที่การเรียนการสอน หรือการศึกษา ค้นคว้าทางวิชาการโดยเฉพาะ
3. เพื่อสร้างความพอใจหรือให้ความบันเทิง หมายถึง การสื่อสารที่มุ่งให้เกิดผลทาง จิตใจหรืออารมณ์ ความรู้สึกแก่ผู้รับสาร เช่น ทำให้เกิดความบันเทิง รื่นเริง สนุกสนาน เกิดความ พพอใจ เกิดความสุข ความสบายใจ เป็นต้น
4. เพื่อเสนอหรือชักจูงใจ จะมุ่งเน้นให้ผู้รับสารมีพฤติกรรมคล้อยตาม หรือยอมปฏิบัติตาม ตาม เช่น เปลี่ยนทัศนคติจากที่เคยไม่ชอบมาชอบได้ ฉะนั้น ผู้ส่งสารจึงต้องใช้วิธีการนำเสนอสาร ในรูปแบบของการแนะนำ ชี้แนะ หรือขยุ และปลุกเร้าที่เหมาะสม

ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร

อวยพร พานิช, และคนอื่นๆ, 2544 "ภาษาที่ใช้คือหัวใจของการสื่อสาร หมายความว่า ผู้ใช้ภาษาควรตระหนักในบทบาทและความสำคัญของภาษาที่มีต่อการสื่อสารของมนุษย์ เป็นส่วน ช่วยให้เนื้อหาที่จะสื่อสารเป็นที่รับรู้และเข้าใจร่วมกันได้ แต่ละสังคมนั้นต่างก็มีภาษาเฉพาะในการ ติดต่อสื่อสารระหว่างกัน โดยคนในสังคมกำหนดความหมายของภาษาร่วมกัน เพื่อเกิดความเข้าใจ ที่ตรงกัน ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารนั้นจะปรากฏใน 2 ลักษณะ ดังนี้

1. **วจนภาษา (Verbal Language)** คือ ภาษาถ้อยคำ ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ซึ่งคนในสังคมตกลงร่วมกันโดยกำหนดใช้เพื่อสื่อความหมายตามที่ต้องการ เพื่อใช้ในการอธิบาย บอกเล่าเรื่องราว ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด หรืออื่นๆ เช่น ถ้อยคำที่ผู้คนใช้สนทนากัน หรือตัวอักษรต่างๆ การใช้วจนภาษาในการสื่อสาร

2. **อวจนภาษา (Non-Verbal Language)** คือ ภาษาที่ไม่ใช่ภาษาพูดและภาษาเขียนที่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น เครื่องหมาย สัญลักษณ์ต่างๆ น้ำเสียง สีหน้าท่าทาง กาลภาษา ภาพ การสัมผัส เป็นต้น ซึ่งอาจใช้ประกอบกับวจนภาษาหรืออาจใช้เพียงลำพังก็ได้ สารที่ได้รับจากผู้ส่งสารนั้นมิได้มีเฉพาะถ้อยคำหรือนัยที่แฝงอยู่หรือปรากฏในถ้อยคำที่ส่งผลให้ผู้รับสารเชื่อมโยงความคิดไปสู่สิ่งอื่นเท่านั้น แต่ยังคงอาศัยอวจนภาษาร่วมในการสื่อสารด้วย เพื่อให้เกิดความชัดเจนในสิ่งที่ต้องการสื่อสาร เพราะในบางครั้งผู้รับสารก็อาจเข้าใจได้ทั้งหมดจากอวจนภาษาเพียงอย่างเดียว อันแสดงให้เห็นว่าทั้งวจนภาษาและอวจนภาษานั้นมีความสัมพันธ์กันในหลายลักษณะ

การสื่อสารจะสำเร็จได้ ผู้ส่งสารกับผู้รับสารต้องใช้ภาษาที่ทั้งสองฝ่ายเข้าใจได้ตรงกัน และใช้ภาษาที่ทั้งสองฝ่ายเข้าใจกันได้เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร มิเช่นนั้นแล้วอาจก่อให้เกิดปัญหาในกระบวนการสื่อสาร และส่งผลต่อวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เช่น การใช้อวจนภาษาสื่อสารระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารที่ไม่สามารถสื่อสารกันด้วยวจนภาษาได้ ถ้ายกมือขึ้นมาแล้วชูนิ้วหัวแม่มือขึ้นชี้หน้า อาจหมายถึง จำนวนห้า อ่า หรือหยุด หากทั้งสองฝ่ายจะเข้าใจกันได้จะต้องอาศัยบริบทอื่นๆ มาช่วยในการสื่อความ

การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication)

การสื่อสารระหว่างบุคคล หมายถึง การสื่อสารที่บุคคลสองฝ่ายร่วมกระทำการโต้ตอบกัน ผลัดเปลี่ยนบทบาทในการเป็นผู้ส่งสารและรับสารกันไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งบรรลุจุดหมายในการสื่อสาร (สังคม ภูมิพันธ์ , 2530: 12) โดยสอดคล้องกับ อาภา จันทรสกุล, 2535 ที่เสนอรูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. การสื่อสารที่ไม่ขัดแย้งกัน เป็นการสื่อสารที่ลักษณะถ้อยที่ถ้อยอาศัยกันไม่ขัดแย้งกัน มีการตอบสนองตามความคาดหวัง คู่สื่อสารจะสื่อสารกันไปเรื่อย ๆ

2. การสื่อสารที่ขัดแย้งกัน เป็นการสื่อสารที่ทำให้เกิดสัมพันธภาพด้านลบเมื่อเกิดการขัดแย้งกัน ทำให้การสื่อสารต้องหยุดชะงัก คู่สมรสไม่ได้รับการตอบสนองดังที่คาดหวังไว้

3. การสื่อสารที่มีนัยเคลือบแฝง เป็นการสื่อสารที่ผู้สื่อสารใช้วาจาหรือแสดงพฤติกรรมที่สังเกตเห็นอย่างหนึ่ง แต่ความต้องการที่แท้จริงเคลือบแฝงไว้เป็นอีกอย่างหนึ่ง เปิดเผยโดยตรงไม่ได้ ผู้ที่ใช้การสื่อสารแบบนี้ต้องการตอบสนองความต้องการในระดับจิตวิทยาของตน

องค์ประกอบสำคัญของการสื่อสารระหว่างบุคคล Pfciffer และ Jones (อ้างโดย ศิริพร, 2532) สรุปเกี่ยวกับองค์ประกอบสำคัญของการสื่อสารระหว่างบุคคลให้มีประสิทธิภาพไว้ 5 ประการ

1. การมีมโนภาพเกี่ยวกับตนเองอย่างเหมาะสม มโนภาพแห่งตน (Self-concept) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเอง ซึ่งมีความสำคัญต่อการรับรู้ด้านต่าง ๆ ของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นทางการเห็น การได้ยิน การประเมินและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ บุคคลที่มีมโนภาพเกี่ยวกับตนเองในทางที่ดี มีความพอใจและภูมิใจในตนเอง จะเป็นผู้มีสุขภาพจิต มีการสื่อสารกับบุคคลอื่นอย่างเหมาะสม ส่วนบุคคลที่มีมโนภาพเกี่ยวกับตนเองค่อนข้างต่ำมักจะรับรู้สิ่งต่าง ๆ บิดเบือนไปจากความเป็นจริง รู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัยในการมีความสัมพันธ์กับคนอื่น

2. ความสามารถในการเป็นผู้ฟังที่ดี ผู้ฟังที่ดี คือ ผู้ที่ฟังคนอื่นพูดด้วย ความสนใจ ตั้งใจฟัง และพยายามเข้าใจความหมาย จับใจความเนื้อหาได้ถูกต้องทุกประเด็น ไม่วิเคราะห์หรือประเมินผลจนกว่าจะรับฟังข้อความจน การฟังอย่างมีประสิทธิภาพเกิดขึ้นเมื่อผู้ฟังมองเห็นและเข้าใจความหมายในสิ่งที่ผู้พูดสื่อสารออกมา

3. มีทักษะในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างชัดเจน ผู้ที่จะประสบความสำเร็จในการสื่อสารจะต้องมีความสามารถแสดงความคิดเห็นของตนเองได้อย่างแจ่มชัด สามารถพูดหรืออธิบายสิ่งที่ต้องการพูดให้ผู้อื่นเข้าใจได้อย่างชัดเจนถูกต้องตรงตามที่ต้องการสื่อสารออกไป ซึ่งจะส่งผลให้ทั้ง ผู้พูดและผู้ฟังเกิดความเข้าใจที่ดีต่อกัน และเป็นการแสดงความเอาใจใส่ต่อกัน

4. ความสามารถควบคุมอารมณ์ และแสดงอารมณ์ออกไปได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะอารมณ์โกรธ การแสดงออกทางอารมณ์เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับ คนอื่น คนเราต้องการแสดงความรู้สึกออกมาเพื่อเป็นการชักจูง ยืนยัน สร้างเสริม และเปลี่ยนแปลงตนและผู้อื่น

5. ความตั้งใจที่จะเปิดเผยตนเองต่อผู้อื่นอย่างแท้จริง การเปิดเผยตนเองเป็นการแบ่งปันความรู้สึกรู้สึก ความคิด และการกระทำต่อกันด้วยการตั้งใจจริง การที่จะมีสัมพันธภาพที่ใกล้ชิดกับคนอื่นได้นั้น เราต้องมีความตั้งใจจริงและสามารถรับฟังเรื่องราวของผู้อื่นที่เขาได้เปิดเผยตัวเขาต่อเราได้

สาเหตุที่ทำให้การสื่อสารประสบความสำเร็จ Ryan และ Travis (อ้างโดย ศิริพร, 2532) ได้กล่าวถึง สาเหตุที่ทำให้การติดต่อสื่อสารประสบความสำเร็จได้ 5 ประการ

1. การสนทนาที่มีผู้พูดเพียงคนเดียว (monologues) สิ่งที่มีบทบาทในการติดต่อสื่อสารกัน คือ การที่ต่างคนต่างพูดเรื่องของตนเอง แต่ละคนจะได้ยินแต่เฉพาะเรื่องที่ตนเองพูดเหมือนกับพูดคนเดียวไม่สนใจในสิ่งที่คนอื่นพูดให้ฟัง เมื่อต่างคนต่างไม่ใส่ใจฟังกันก็จะทำให้

ต่างคนต่างพูดกันด้วยเสียงที่ดังขึ้น ขากการตระหนักรู้ (aware) ซึ่งกันและกัน ขาดความจริงใจต่อกันและทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันที่สุดในที่สุด

2. ความล้มเหลวในการแสดงออกถึงความรู้สึกที่แท้จริง (failure to express real feelings) ผู้ที่ไม่สามารถแสดงออกถึงความรู้สึกที่แท้จริง คือ ผู้ที่ขาดความกล้าแสดงออก ผู้ที่จะมีความกล้าแสดงออกจะต้องสนใจ และเอาใจใส่ต่อความรู้สึกของตนเอง สามารถแสดงความคิดเห็น และพูดว่า “ไม่” เมื่อต้องการปฏิเสธสิ่งหนึ่งสิ่งใดตามสิทธิที่ตนมีอยู่และมีความภาคภูมิใจในตนเอง

3. ความไม่ยืดหยุ่น (inflexibility) ผู้ที่มีความไม่ยืดหยุ่นในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น คือ ผู้ที่มักตัดสินและให้คุณค่าสิ่งต่าง ๆ ตามความนึกคิดของตนเอง เป็นสิ่งที่จำกัดโลกทัศน์และทางเลือกอย่างอื่นเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเป็นศัตรู ทำให้เกิดความลำบากที่จะสร้างความใกล้ชิด

4. การเล่นเกม (game playing) การเล่นเกมเป็นรูปแบบของการติดต่อสื่อสารที่ไม่จริงใจ ผู้ที่เล่นเกมเพราะต้องการความรัก ความสนใจจากผู้อื่น เป็นการระบายความรู้สึกที่ตนเองมีอยู่ออกไป ซึ่งส่วนมากเป็นความรู้สึกทางลบที่คนเราเก็บสะสมไว้ ผลเสียของการเล่นเกมทำให้ความสัมพันธ์ลดน้อยลง ทำให้รู้สึกคับข้องใจ และรู้สึกไม่เป็นที่ยอมรับของตนเองและผู้อื่น

5. ความล้มเหลวในการฟัง (failure to listen) ในการติดต่อสื่อสารกันคนเราใช้เวลาเกือบครึ่งหนึ่งในการฟัง แต่คนส่วนใหญ่มักจะฟังอย่างไม่อดทน การเป็นผู้ฟังที่ดี คือ การเปิดโอกาสให้คนอื่นพูดโดยไม่ขัดจังหวะ ไม่ตัดสินหรือตีความในสิ่งที่คนอื่นพูด และมีการสะท้อนกลับ เพื่อแสดงความเข้าใจต่อคู่สนทนา แต่หากการติดต่อสื่อสารขาดการฟังที่ดีจะส่งผลให้เกิดความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน และการสื่อสารนั้นก็สิ้นสุดอย่างรวดเร็ว

นั่นคือ การกระบวนการสื่อสารนี้จะประสบความสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับผู้ส่งสารว่าสามารถสื่อความหมายได้ชัดเจน หรือด้วยกิริยาท่าทางที่ผู้รับคาดหวังไว้ว่าจะได้รับในลักษณะใด และ ผู้ส่งสารสามารถที่จะเข้าใจในสิ่งที่ผู้ส่งมานั้นหรือไม่ สิ่งที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการสื่อสารก็คือ ความสอดคล้องกันในลักษณะประสบการณ์ ความต้องการ ความเชื่อ และทัศนคติของผู้ส่งผู้รับ นอกจากนั้นในเรื่องของการสื่อสารกับสัมพันธภาพของบุคคลยังมีปัจจัยที่มากำหนดการสื่อสาร คือ สถานภาพ (status) ดังนี้ (สุรชาติ, 2536) โดยถ้าคนสองคนที่สถานภาพเท่าเทียมกันจะสื่อสารกันมากและมักชอบสื่อสารกันมากกว่าที่จะสื่อสารกับคนอื่นที่มีสถานภาพสูงหรือต่ำกว่า และถ้าคนสองคนไม่แน่ใจว่าฐานของเขาเท่าเทียมกันหรือไม่ เขาจะพยายามหลีกเลี่ยงการสื่อสาร

1.2 แนวความคิดและทฤษฎีการสื่อสารของคู่สมรส (Marital Communication)

แนวความคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการสื่อสาร (Effective Communication) เป็นปัจจัยมากในการรักษาความสัมพันธ์ของคู่สมรสให้ดำเนินและพัฒนาต่อไปด้วยดี ประสิทธิภาพของการสื่อสาร หมายถึง กระบวนการแลกเปลี่ยนความคิด อารมณ์และความเชื่อ โดยใช้วัจนภาษาและอวัจนภาษา ซึ่งฝ่ายหนึ่งสามารถเปิดเผยความรู้สึกนึกคิด และ ทำให้อีกฝ่ายฟังพอใจ

Stinnette และ Walter (1983) สรุปว่า การสื่อสารของคู่สมรสจะทำให้เกิดความพึงพอใจได้นั้นประกอบด้วย

1. การพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ ได้แก่ การที่คู่สมรสพูดคุย ปรีกษาหารือกัน ในเรื่องต่าง ๆ อยู่เสมอเปิด โอกาสให้แต่ละฝ่ายได้แสดงความรู้สึก ความคิดเห็นหรือความต้องการ ของตน
2. การเปิดเผยตนเองระหว่างกัน ได้แก่ การแสดงให้เห็นตัวตนที่แท้จริงของ ตนต่อคู่สมรส รวมถึงการเปิดเผยความรู้สึกความต้องการที่ชัดเจนตรงตามความรู้สึกที่แท้จริง
3. การเป็นผู้ฟังที่ดี ได้แก่ การพร้อมที่จะรับฟังปัญหา ยินดีรับฟังความคิด เห็นของกัน และกัน โดยไม่ขัดหรือแสดงความไม่สนใจ รวมทั้งไม่พยายามจะประเมินอีกฝ่ายหนึ่งว่าผิดหรือถูก
4. ความเข้าใจความหมายตรงกัน ได้แก่ การที่ทั้งสองฝ่ายต่างรับรู้และเข้าใจความหมาย ที่ต้องการสื่อสารกันได้อย่างถูกต้องและชัดเจน
5. ความเห็นอกเห็นใจ และให้กำลังใจกัน ได้แก่ การพูดจาหรือแสดงออกให้คู่สมรส อีกฝ่ายรับรู้ถึงความรักและความเข้าใจ สนับสนุนและเป็นกำลังใจที่ดีต่อกัน

นอกจากนี้ Stinnett (1983) พบว่า ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งเป็นอุปสรรคต่อประสิทธิภาพในการสื่อสาร คือ การสื่อสารทางอ้อม (Indirect Communication) ซึ่งวิธีการสื่อสารทางอ้อมนี้ใช้กันมากระหว่างสามีภรรยาในสังคมปัจจุบัน เนื่องจาก เมื่อคู่สมรสขาดความไว้วางใจ หรือไม่สามารถเรียนรู้บทบาทของอีกฝ่ายหนึ่งได้ถูกต้อง หรือไม่ทราบความคาดหวังของอีกฝ่ายหนึ่ง จึงทำให้ผู้ส่งสารเกิดความสงสัย กลัวถูกปฏิเสธ และกลัวจะเสียหน้า ดังนั้นจึงใช้การสื่อสารทางอ้อมแทน แต่วิธีนี้อาจเป็นสาเหตุที่นำไปสู่ความไม่พึงพอใจในชีวิตสมรสหรือสร้างความขัดแย้งขึ้นได้ หากผู้ส่งสารและผู้รับสารเข้าใจความหมายไม่ตรงกัน มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส เพราะหากเกิดความไม่เข้าใจกันบ่อย ๆ ชีวิตสมรสย่อมไม่มีความสุข หากคู่สมรสไม่เรียนรู้วิธีการสื่อสารที่เหมาะสมกับคู่สมรสของตน คู่สมรสจะต้องเรียนรู้ความคาดหวังของกันและกันและให้ความไว้วางใจกัน ให้อิสระกันยอมรับซึ่งกันและกันก็จะทำให้การสื่อสารเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ฉะนั้นการเรียนรู้วิธีการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพจึงเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง

คู่สมรสที่ประสบความสำเร็จและมีความสุขในชีวิตสมรสนั้นจะมีการสื่อสารระหว่างกันอย่างมีประสิทธิภาพ Bahr (1989) กล่าวว่า คู่สมรสที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสจะมีทักษะในการสื่อสารมากกว่าคู่สมรสที่ไม่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรส และงานวิจัยของ Moore, 1983 (อ้างถึงโดย ฉันทจิต จริยจรูญโรจน์) สนับสนุนว่า ความพึงพอใจในชีวิตสมรสต้องประกอบด้วยสัมพันธภาพที่มีพื้นฐานของเสรีภาพระหว่างคู่สมรส การรับรู้ต่อสิ่งดีของกันและกัน การร่วมมือร่วมใจกันระหว่าง คู่สมรสและการติดต่อสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สนับสนุนให้เกิดปัจจัยต่าง ๆ

ดังนั้น การสื่อสารระหว่างคู่สมรสที่ดีจะก่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน การไว้วางใจต่อกัน ความห่วงใยเอาใจใส่กัน และรวมถึงการให้อภัยกันด้วย การสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญที่คู่สมรสจะนำมาใช้ในการปรับตัวเข้าหากัน ด้วยการสร้างความเข้าใจระหว่างกัน เปิดเผย ความคิด ความรู้สึก อารมณ์ และความต้องการที่มีต่อกัน เพื่อทำให้เกิดการยอมรับกันอันจะเป็นการป้องกันและแก้ไขความขัดแย้งระหว่างกัน

อุมาพร ตรังคสมบัติ 2545 ; 42 สรุปว่า คู่สมรสควรเรียนรู้ที่จะแปลความหมายของภาษาพูดและภาษากายของอีกฝ่ายให้ถูกต้องเข้าใจตรงกัน หลายครั้งพบว่า การสื่อสารด้วยภาษาพูดและภาษากายเกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน โดยที่ภาษาพูดและภาษากายขัดแย้งกัน จึงทำให้เกิดความไม่พึงพอใจ ซึ่งสนับสนุนแนวคิดของ เวอร์จิเนีย ซาเทียร์ (Virginia Satir 1972) นักครอบครัวบำบัด ซึ่งให้เห็นรูปแบบการตอบสนองการสื่อสารระหว่างคู่สมรส 4 รูปแบบ ดังนี้

1. การหันเหความสนใจ (Distraction) ด้วยการแสดงการเมินเฉยหรือทำกิจกรรมอื่น
2. การใช้เหตุผล (Computing) ด้วยท่าทีสุขุม ใช้เหตุผลตามข้อเท็จจริงในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
3. การปลอบโยน (Placation) ในสถานการณ์ขัดแย้ง ได้เถียง จะแก้ไขด้วยสันติวิธี ใช้คำพูดเชิงบวก ควบคุมน้ำเสียง และท่าที
4. การตำหนิ (Blaming) ได้ตอบเชิงลบ หากคนผิดทำให้อีกฝ่ายต่อต้าน ขัดแย้ง

จึงเห็นได้ว่า การตอบสนองการสื่อสารของคู่สมรส อาจเกิดขึ้นพร้อมกัน 2 รูปแบบ ซึ่งสื่อความหมายที่ต่างกัน ดังนั้น คู่สมรสควรให้ความสำคัญกับการตอบสนองการสื่อสารกับอีกฝ่าย และควรหาโอกาสที่จะพูดคุยกันเพื่อให้เกิดความเข้าใจและรับรู้ความต้องการของอีกฝ่ายได้อย่างถูกต้อง ทำให้ความมีส่วนร่วมระหว่างกัน มีการปรับตัวให้เป็นที่ยอมรับกันและกัน ในการศึกษาเรื่องการสื่อสารของคู่สมรส เริ่มให้ความสนใจในการสื่อสารของคู่สมรสทางวัจนภาษาและอวัจนภาษานั้น มีความพึงพอใจหรือไม่เพียงใด

สรุปความหมายของการสื่อสารของกลุ่มสมรสว่า “การสื่อสารของกลุ่มสมรส หมายถึง การที่คู่สมรสบอกกันให้รับรู้ความรักและความผูกพันต่อกันด้วยการใช้คำพูดและการไม่ใช้คำพูด เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจกันและกัน โดยการสื่อสารกันในชีวิตประจำวัน

1.3 ความสำคัญของการสื่อสารของกลุ่มสมรส

งานวิจัยเกี่ยวกับ “แบบแผนการสื่อสารของกลุ่มสมรส” ของ Navran, 1967 (Dindia and Fitzpatrick ; 138-139) พบว่า ความพึงพอใจในชีวิตสมรสและการสื่อสารที่ดีนั้นมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.80 โดยระบุว่าคู่สมรสที่มีการปรับตัวเข้าหากันได้ดีนั้นจะมีการโต้แย้งกันในประเด็นที่สำคัญ อีกทั้ง มีการพูดคุยเรื่องที่เป็นส่วนตัวระหว่างคู่สมรสอยู่เสมอ มีการใช้สัญลักษณ์ที่เข้าใจร่วมกันมากกว่า มีการขัดจังหวะการสื่อสารของกลุ่มสมรสอีกฝ่ายหนึ่งน้อยกว่าและมักจะใช้การสื่อสารในเชิงอวัจนภาษาต่อกันเสมอ

Navran (1967) ได้ศึกษาแบบสังเกตการณ์เพื่อแสดงให้เห็นถึงการสร้างข้อมูลที่รายงานด้วยตนเอง (Self-report) และแยกความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารเฉพาะเจาะจง ซึ่งจะแสดงให้เห็นความแตกต่างของการสมรสที่มีความสุขและไม่มีความสุข ทั้งนี้ พบว่าคู่สมรสที่มีความสุขจะมีพฤติกรรมการสื่อสารระหว่างกัน ดังนี้

1. พูดคุยกันมากกว่า
2. แสดงความเข้าใจในคำพูดของกลุ่มสมรสมากกว่า
3. สื่อสารกันในเรื่องที่ยาวนานกว่า
4. พร้อมที่จะสื่อสารกันได้ตลอดเวลา
5. ไวต่อการรับรู้ความรู้สึกของกลุ่มสมรสมากกว่า
6. มีภาษาที่มีความหมายระหว่างกันเป็นส่วนตัว
7. มีการใช้อวัจนภาษาที่แสดงถึงความรักต่อกัน หรือแสดงความพอใจหรือเห็นด้วยกับอีกฝ่าย

นอกจากนี้คู่สมรสที่มีความสุขในชีวิตสมรส มีแนวโน้มที่จะใช้วิธีแก้ไขปัญหามิทางบวกและประนีประนอม พยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง โดยเปลี่ยนไปคุยเรื่องอื่น การใช้อารมณ์ขันและการยอมรับในความคิดเห็นของอีกฝ่ายหนึ่ง มีการสนับสนุนและให้กำลังใจกันอยู่เสมอ ตัวอย่าง เช่น มักกล่าวถึงคู่สมรสของตนในแง่บวก แสดงความเห็นพ้องกับคู่สมรส เป็นต้น คู่สมรสที่มีความสุขจะสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของกลุ่มสมรสแต่ละฝ่ายให้ดีขึ้น และสามารถแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตสมรสต่ออีกฝ่ายได้อย่างสะดวกใจ และมักใช้ถ้อยคำที่แสดงความเห็นด้วยมากกว่าการไม่เห็นด้วยในการสนทนากับคู่สมรส

ส่วนคู่สมรสที่ไม่มีความสุข พบว่า มีพฤติกรรมในการแก้ปัญหาาร่วมกันน้อย และการแลกเปลี่ยนเรื่องราวระหว่างกันน้อยกว่า นอกจากนี้ เมื่อเกิดความขัดแย้งจะมีระยะเวลายาวนานกว่า และมีแนวโน้มว่าจะตีความหมายของสารที่คู่สมรสสื่อออกมาในแง่ลบมากกว่าเจตนาที่แท้จริงของผู้พูด โดยทั่วไปคู่ที่ไม่มีความสุขในชีวิตสมรสจะแสดงพฤติกรรมในเชิงลบต่ออีกฝ่ายหนึ่งและมีการแสดงอวัจนภาษาที่แตกต่างกัน นอกจากนี้มีงานวิจัยของ Noller, 1982 (Dindia and Fitzpatrick, 139) ที่พบว่า คู่ที่ไม่มีความสุขในชีวิตสมรสจะมีการสื่อสารอย่างไม่สอดคล้องกัน ทั้งคำพูดที่ใช้ น้ำเสียง และการแสดงออกทางสีหน้าท่าทาง กล่าวคือ ในความสัมพันธ์ของคู่สมรสที่ไม่มีความสุข นั้น แสดงความไม่สอดคล้องกับระหว่างการแสดงออกและน้ำเสียงอย่างชัดเจน ตัวอย่างที่พบมากคือ ภรรยาจะอิมขณะที่กำลังพูดกับสามีด้วยน้ำเสียงในเชิงลบ ในขณะที่สามีแสดงสีหน้าปกติ ขณะที่พูดกับภรรยาด้วยน้ำเสียงในเชิงลบ

สิ่งที่สำคัญมากกว่าความถี่ของการแสดงพฤติกรรมของแต่ละฝ่าย ในการแยกแยะคู่สมรสที่มีความสุขและคู่สมรสที่ไม่มีความสุข คือ สารหรือปฏิสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสที่แสดงออก ผลของการทดลองที่ใช้คู่สมรสจำนวน 30 คู่ โดย Gottman และคณะ (1977) ระบุว่า ความแตกต่างประการสำคัญ คือ รูปแบบของพฤติกรรมระหว่างคู่สมรสที่มีความทุกข์กับคู่ที่ไม่ความทุกข์ โดยคู่สมรสที่มีความทุกข์จะมีรูปแบบและโครงสร้างของปฏิสัมพันธ์ที่ซับซ้อนมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งคู่สมรสที่มีความทุกข์มีพฤติกรรมในเชิงลบตอบสนองซึ่งกันและกันมากกว่าคู่สมรสที่ไม่มีความทุกข์ นอกจากนี้ คู่สมรสที่มีความทุกข์จะมีความสามารถที่ไม่เท่ากันอย่างมากในการคาดเดาพฤติกรรมของแต่ละฝ่าย และในชีวิตสมรสที่เป็นทุกข์นั้น สังเกตได้ว่า ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมักจะแสดงอำนาจเหนืออีก ฝ่ายหนึ่ง (Dindia and Fitzpatrick: 139)

Richmond (1996) ได้ศึกษาถึงปริมาณการสื่อสารในคู่สมรส พบว่า คู่สมรสที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสจะมีการสื่อสารระหว่างกันมากกว่าคู่สมรสที่ไม่มีความพอใจในชีวิตสมรส และการศึกษาของ Levinger และ Senn (1996) พบว่า การสื่อสารระหว่างคู่สมรสที่เป็นไปอย่างเปิดเผย มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส โดยคู่สมรสที่มีการสื่อสารกันอย่างเปิดเผยจะมีความพึงพอใจในชีวิตสมรสมากกว่าคู่สมรสที่เปิดเผยความรู้สึกที่แท้จริงของตนเองน้อย ในขณะที่สื่อสาร จากแนวคิดนี้สอดคล้องกับ

ในการศึกษาเรื่องการสื่อสารของคู่สมรส จึงใช้แนวความคิดประสิทธิภาพของการสื่อสาร และแนวคิดของ Stinnette และ Walter (1983) มาเป็นกรอบในการศึกษาการสื่อสารของคู่สมรส และความสัมพันธ์ของการสื่อสารของคู่สมรสกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส

2. ความพึงพอใจในชีวิตสมรส

2.1 ความหมายของความพึงพอใจ

ความพึงพอใจ (มัลลิกา , 2543 : 23) เป็นความรู้สึกที่มีความสำคัญในชีวิตของการสมรส ความหมาย “ความพึงพอใจ” มีแนวคิดเป็น 2 ประเด็น

1. ความพึงพอใจ หมายถึง ระดับความลงรอย ระหว่างความคาดหวังของบุคคล และ สิ่งตอบแทนที่บุคคลนั้นได้รับจริง ความหมายนี้ใช้ในงานเขียนเกี่ยวกับความพึงพอใจต่องาน แนวคิดนี้ความพึงพอใจไม่ได้ประเมินเชิงทัศนคติ หรือ การประเมินเชิงอัตวิสัย เพราะเป็นเงื่อนไขของความลงรอยระหว่างความคาดหวัง และ สิ่งตอบแทนที่ได้รับจริง

2. ความพึงพอใจ หมายถึง ปรากฏการณ์ในแง่นามธรรมเกี่ยวกับผลิตผล หรือ ความสบายใจ หรือ ความสุขที่ได้ประสบมา ในงานเขียนเกี่ยวกับความพึงพอใจต่องาน การมองลักษณะนี้ ปรากฏออกมาในงานที่ให้ความหมายของความพึงพอใจว่า “ความรู้สึกพึงพอใจที่มีต่อหน้าที่การงาน ที่ที่เขากระทำ” นอกจากนี้ความพึงพอใจในประเด็นนี้ได้นำมาใช้แพร่หลายมากที่สุดในการศึกษาทางด้านครอบครัว

จากความหมายของความพึงพอใจทั้งสองความหมาย อาจสรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ประเมินจากเงื่อนไขด้านความลงรอยของความคาดหวังในตัวบุคคล สิ่งตอบแทนที่บุคคลนั้นได้รับจริง

ความหมายของความพึงพอใจในชีวิตสมรส

อุบลรัตน์ พิชณชะนันท์ (2531:45) กล่าวว่า ความพึงพอใจในชีวิตสมรส หมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจที่ผู้ตอบมีต่อสภาพชีวิตสมรสของตนเองในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับสถานภาพทางการเงินในครอบครัว กิจกรรมที่สามีภรรยาทำร่วมกัน การแสดงความรักความผูกพันระหว่างคู่สมรส ภาระการงานในบ้าน ความเกี่ยวข้องทางเครือญาติ และความสัมพันธ์ทางเพศ

มัลลิกา สมสกุล (2543:25) สรุปว่า ความพึงพอใจในชีวิตสมรส หมายถึง ระดับความรู้สึกที่คู่สมรสรู้สึกผลิตผล มีความสุข หรือมีความสบายใจ ต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับจากชีวิตสมรส เป็นลักษณะของคู่สมรสเฉพาะบุคคล ที่มีความรู้สึกต่อสภาพชีวิตสมรสของตนเอง

จิพัฒพร ศรีสังข์ (2539:23) สรุปความหมาย ความพึงพอใจในชีวิตสมรส ว่า หมายถึง ความคาดหวังในบทบาท และ ผลตอบแทนที่จะได้รับโดยก่อให้เกิดความรู้สึกมีความสุข ความผลิตผลที่คู่สมรสได้รับ

BURR (1976:41) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ ความพึงพอใจในชีวิตสมรส ไว้ว่า ความพึงพอใจเป็นเป้าหมายสำคัญในชีวิตสมรส ความพึงพอใจในชีวิตสมรส หมายถึง ระดับความปรารถนาที่ได้รับการตอบสนองของบุคคล เป็นแง่หนึ่งที่เฉพาะเจาะจงของสถานการณ์ในชีวิตสมรส เป็นต้นว่า ความพึงพอใจทางเพศ ความพึงพอใจของความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต เป็นความรู้สึกในเชิงอัตวิสัย หรือ นามธรรมของบุคคล

MOORE (1983:74) ได้ให้ความหมาย ความพึงพอใจในชีวิตสมรส ไว้ว่า จะต้องประกอบด้วยสัมพันธภาพที่มีพื้นฐานเสรีภาพระหว่างคู่สมรส การรับรู้สิ่งที่ดีของกันและกัน การร่วมมือร่วมใจกันของคู่สมรสและการติดต่อสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สนับสนุนให้เกิดปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าว

HAWKINS (1968 อ้างถึงใน เอมอร, 2538:55) หมายถึง ความรู้สึกเชิงอัตวิสัย สำหรับลักษณะความพึงพอใจ ความเพลิดเพลินซึ่งคู่สมรสได้รับโดยพิจารณาจากชีวิตสมรสในแง่ต่างๆ ในหลายๆด้าน โดยเน้นไปที่รับรู้ชีวิตสมรสของบุคคลฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อีกนัยหนึ่งความพึงพอใจจึงเป็นเป้าหมายที่สำคัญในชีวิตสมรส ความพึงพอใจ หมายถึง ระดับความปรารถนาของบุคคลที่ได้รับการตอบสนอง อาจเป็นความพึงพอใจกับสถานการณ์ในชีวิตสมรสของตนเองที่เฉพาะเจาะจงในด้านต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และ จิตวิทยา

สรุปได้ว่าความพึงพอใจในชีวิตสมรส หมายถึง การที่คู่สมรสใช้ชีวิตคู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สามารถปรับตัวเข้าหากันได้ดี ด้านความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต ความด้อยเปรียบสัมพัทธ์ ความสมานฉันท์ทางบทบาท และความสุขในด้านเพศสัมพันธ์

2.2 ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส

ในการวิจัย “เรื่อง“ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารของคู่สมรสและความพึงพอใจในชีวิตสมรสครอบครัวข้าราชการตำรวจ จังหวัดนครนายก” ผู้วิจัยได้พิจารณาทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และ นำเสนอในบทนี้ จำนวน 3 ทฤษฎี ดังนี้

1. ทฤษฎีคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในชีวิตสมรส
2. ทฤษฎีการจำแนกแตกต่างระหว่างบทบาท
3. ทฤษฎีการปฏิสังสรรค์เชิงสัญลักษณ์

1. ทฤษฎีคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในชีวิตสมรส (Theory of marital quality and marital stability) ของอลูอิสและสเปนเนียร์ (Lewis & Spanier, 1979 อ้างถึงใน สมเกียรติ เบญจศาสตร์ 2541:20-22) กล่าวว่าปัจจัย 3 กลุ่ม ที่มีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตสมรส ดังนี้

1.1 ปัจจัยก่อนสมรส (premarital factors) เป็นปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางสังคมของคู่สมรส ประกอบด้วย

1.1.1 ความคล้ายคลึงกันของกลุ่มสมรส อาทิ เช่น เชื้อชาติ สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา สถิติปัญญา อายุ กลุ่มสมรสที่มีความคล้ายคลึงกันในลักษณะดังกล่าวย่อมมีคุณภาพชีวิต สมรสที่ดีกว่า

1.1.2 คุณลักษณะของกลุ่มสมรส ได้แก่ ระดับการศึกษา สุขภาพทางกายและสุขภาพจิต อายุแรกสมรส ชนชั้นทางสังคม ความคุ้นเคยกันระหว่างผู้ชายและหญิง

1.1.3 แบบอย่างจากบิดามารดา หมายถึง คุณภาพชีวิตสมรสของครอบครัวของกลุ่มสมรส ความสุขในวัยเด็ก และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มสมรสกับบิดามารดา

1.2 สิ่งสนับสนุนอื่น ๆ (support from significant other) เช่น พึงพอใจในชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มสมรส ประกอบด้วย

1.2.1 สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (Socioeconomic adequacy) ได้แก่ สถานภาพทางอาชีพของผู้ชายและหญิง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจในครอบครัวและรายได้ของครอบครัว

1.2.2 การทำงานของภรรยา (wife employment) ได้แก่ จะเกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในงานของฝ่ายหญิงและความเห็นพ้องของสามีต่องานของภรรยา

1.2.3 องค์ประกอบในครัวเรือน (household composition) ได้แก่ การมีบุคคลอื่นอาศัยอยู่ร่วมกันกับกลุ่มสมรส หรือการที่กลุ่มสมรสอาศัยอยู่กับครอบครัวเดิม กลุ่มสมรสสามารถตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเองได้หรือไม่

1.2.4 อิทธิพลของสังคมรอบตัวกลุ่มสมรส (community embeddedness) ได้แก่ ความเห็นพ้องของเพื่อน และญาติพี่น้องในการสมรส การติดต่อสัมพันธ์กับเพื่อนของกลุ่มสมรส ความแออัดในครอบครัว

1.2.5 การมีทัศนคติที่ดีต่อชีวิตสมรส (positive regard) เช่น ความคล้ายคลึงในการรับรู้ การสื่อสารระหว่างกลุ่มสมรส การประเมินคุณค่าของบุคคลอื่น ความสอดคล้องกันของค่านิยมระหว่างกลุ่มสมรส

1.2.6 ความพึงพอใจระหว่างกลุ่มสมรส (emotional gratification) ถ้าหากกลุ่มสมรสมีความรู้สึกพึงพอใจสูงจะเป็นผลดีต่อคุณภาพชีวิตสมรส ซึ่งอาจเกิดจากความสอดคล้องกันในด้านเพศสัมพันธ์ และมีรสนิยมทางเพศตรงกัน ความรักและความนับถือที่ดีต่อกัน

1.2.7 ประสิทธิภาพการสื่อสารระหว่างกลุ่มสมรส (effectiveness of communication) หมายถึง การมีประสิทธิภาพสูงในการสื่อสารเพราะสามารถสื่อสารให้เข้าใจกันได้โดยใช้คำพูด ความเข้าใจกันระหว่างกลุ่มสมรส ความเห็นอกเห็นใจกัน

1.2.8 การมีบทบาทที่สอดคล้องกันระหว่างคู่สมรส (role fit) จะทำให้ชีวิตสมรสมีคุณภาพดี เช่น มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ การมีบุคลิกภาพที่คล้ายกัน เป็นต้น

1.2.9 การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส (interaction) ได้แก่ การอยู่ร่วมกันฉันท์เพื่อน โดยมีกิจกรรมร่วมกันและช่วยกันแก้ไขปัญหา ความมีอิทธิพลต่อจิตใจและอารมณ์ซึ่งกันและกัน

1.3 แรงผลักดันจากภายนอกและแรงดึงดูดจากทางเลือก (external pressures and alternative attractions) ถือว่าเป็นปัจจัยควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตสมรสกับความมั่นคงในชีวิตสมรสอีกทีหนึ่ง แบ่งเป็น 2 ปัจจัย ดังนี้

1.3.1 แรงผลักดันจากภายนอก ได้แก่ บรรทัดฐานทางสังคม แรงบังคับจากสถาบันอื่น ๆ เช่น กฎหมาย สังคม ศาสนา ฯลฯ

1.3.2 แรงดึงดูดจากทางเลือก ที่เกิดจากการเปรียบเทียบผลได้และผลเสียในชีวิตสมรส (rewards & cost) ผลได้ หมายถึง สิ่งดึงดูดให้คู่สมรสมีโอกาสอยู่ร่วมกัน ส่วนผลเสีย ได้แก่ ความเครียด ความขัดแย้ง ปัญหาในการสื่อสารระหว่างคู่สมรส การขาดความกลมเกลียวกัน

ชีวิตสมรสเริ่มต้นจากคนสองคน เมื่อมาใช้ชีวิตร่วมกันย่อมต้องมีการปรับตัวในเรื่องความแตกต่างซึ่งอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้ชีวิตสมรสล้มเหลวได้ จากทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น พบว่าความพึงพอใจในชีวิตสมรสขึ้นกับตัวแปรในด้านต่าง ๆ และ การสื่อสารของคู่สมรสที่ดี มีประสิทธิภาพย่อมทำให้มีการปรับตัวเพื่อสร้างให้คู่สมรสเกิดความพึงพอใจในการใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน

2. ทฤษฎีการจำแนกแตกต่างระหว่างบทบาท (Role Differentiation Theory) ของพาร์สันและเบลล์ (Parsons & Bales, 1955 อ้างถึงใน เดือนเพ็ญ วอนเพียร, 2531 : 21) เน้นบทบาทของฝ่ายชายในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งภายนอกสถาบันครอบครัว โดยแบ่งแยกและกำหนดบทบาทของคู่สมรสออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 บทบาทอันเป็นเป้าหมายทางวัตถุ (Instrumental Role) หมายถึงบทบาทในการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในสถาบันครอบครัว นั่นคือ สามีได้รับการคาดหวังให้เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวที่ดี (good provider) เพื่อเป็นหลักประกันแก่คู่สมรส

2.2 บทบาทในการสนองด้านจิตใจ (expressive role) ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูบุตร การให้ความรักความอบอุ่นแก่สมาชิกครอบครัว นั่นคือ ภรรยาได้รับความคาดหวังให้พัฒนาทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งเป็นแกนกลางที่ทำให้มีการปรองดองและมีความสุขทั้งสองฝ่าย ซึ่งเป็นบทบาทในการบูรณาการ

บทบาททั้ง 2 ประการนี้ ได้แบ่งแยกโดยยึดความแตกต่างระหว่างเพศเป็นพื้นฐานสำคัญ กล่าวคือ บทบาทอันเป็นเป้าหมายทางวัตถุเป็นบทบาทของสามี ซึ่งหมายถึงบทบาทของเพศ

ชาย และบทบาทในการตอบสนองด้านจิตใจเป็นบทบาทของภรรยา ซึ่งหมายถึงบทบาทของเพศหญิง ในสภาพสังคมปัจจุบันที่ผู้หญิงต้องเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือครอบครัวทางด้านเศรษฐกิจและในขณะเดียวกันผู้หญิงต้องรับบทบาทในการประสานและสร้างความราบรื่น รวมทั้งบรรยากาศที่มีความสุขให้แก่ครอบครัว จากทฤษฎีดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่าถ้าคู่สมรสต้องการชีวิตสมรสที่ราบรื่น คู่สมรสต้องสร้างความเข้าใจในบทบาท และความคาดหวังทางบทบาท ของแต่ละฝ่ายให้ชัดเจนและมีความสอดคล้องกันย่อมนำไปสู่ความพึงพอใจในชีวิตสมรส

3.แนวคิดทฤษฎีการปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic interaction Theory)

Hill and Hansen , 1966 (อ้างอิงใน จันทรเพ็ญ , 2526) กล่าวว่า ครอบครัวเป็นหน่วยของบุคคลที่มาปฏิสัมพันธ์กัน แต่ละคนดำรงบทบาทซึ่งได้มีการวางไว้แล้วภายในครอบครัว หรือความคาดหวังทางบทบาทร่วมกันของสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัวที่มีต่อตัวเขา

Burgess , 1926 : 3 อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวว่า “ หน่วยของบุคคลที่มาปฏิสัมพันธ์กัน หมายถึงการอยู่ร่วมกัน การเปลี่ยนแปลง การเจริญเติบโต ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชีวิตครอบครัว ได้รับประสบการณ์จากการที่สมาชิกในครอบครัวมาปฏิสังสรรค์กัน การที่ครอบครัวดำรงอยู่ได้ หรือไม่ได้ อยู่ที่ความสัมพันธ์ที่ประสานกันของสมาชิกครอบครัวดำรงอยู่ได้นานเท่าที่มี การปฏิสังสรรค์เกิดขึ้น และครอบครัวจะสลายไป เมื่อการปฏิสังสรรค์สิ้นสุดลง

แนวคิดหลักของการศึกษาเชิงปฏิสัมพันธ์ คือ บทบาทหรือพฤติกรรมของบุคคลที่ดำรงตำแหน่งหนึ่งในการมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งถูกคาดหวังให้แสดงออกมา เช่น ความสัมพันธ์ของคู่สมรส ตำแหน่งของสามีและภรรยามีบทบาทต่างๆ ที่เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน รวมทั้งพฤติกรรมที่ได้รับการคาดหวัง เช่นบทบาทของสามีถูกคาดหวังให้เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว ส่วนบทบาทภรรยาถูกคาดหวังให้เป็นผู้เลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนลูก บุคคลได้บทบาทเหล่านั้นมาโดยผ่าน การรวมเอาแบบอย่างพฤติกรรมของบุคคลอื่น ๆ แล้วลองปฏิบัติทิศทางใดทิศทางหนึ่ง หลังจากนั้นจึงจะรู้ว่าพฤติกรรมนั้นได้รับการยอมรับหรือไม่

การศึกษาเชิงปฏิสัมพันธ์พบว่า ความคาดหวังทางบทบาทอาจเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และเปลี่ยนแปลงตามครอบครัวหนึ่งไปสู่อีกครอบครัวหนึ่ง ประเด็นสำคัญ คือขณะที่บุคคลมีความสัมพันธ์กัน มีการรวมเอาบทบาทต่าง ๆ ซึ่งสมาชิกอื่นๆ คาดหวังให้แสดงพฤติกรรมออกมา หน้าที่ของความสัมพันธ์คือ การสร้างความคิดเกี่ยวกับสิ่งที่สมาชิกแต่ละคนต้องการให้กระทำนั้นคล้ายกัน หรือเป็นไปในทำนองเดียวกัน ฉะนั้นการปฏิสังสรรค์ส่วนมากที่เกิดขึ้นในชีวิตสมรส มุ่งที่จะทำให้มีความรู้สึก หรือความคิดชอบ จึงมีผลให้สามีและภรรยา รู้ถึงความคาดหวังที่มีต่อกัน และพวกเขาจะสามารถคาดหวังอะไรได้บ้างจากกันและกัน เมื่อความคาดหวังทางบทบาทแตกต่างกัน

กันก็จะทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น จึงต้องมีการปรับบทบาทในความสัมพันธ์ใหม่ กระบวนการนี้จะดำเนินไปไม่มีที่สิ้นสุด เนื่องจากบุคคลส่วนมากมีการเปลี่ยนบทบาทเป็นประจำ

แนวคิดข้างต้นทำให้เห็นได้ว่า การติดต่อสื่อสารมีความสำคัญมาก เมื่อมองในแง่การปฏิสังสรรค์ เพราะการสื่อความหมายระหว่างบุคคลส่วนใหญ่ เป็นผลทางการใช้สัญลักษณ์ร่วมกัน ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร ที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่นการแสดงกิริยาท่าทาง ความรู้สึก แนวคิด การปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ เน้นการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง และการรับรู้เกี่ยวกับบทบาท Mangus (1957 : 206) ซึ่งให้เห็นคุณภาพที่ประสานกัน และมีการปรับตัวได้ของชีวิตสมรส เป็นผลจากระดับความคาดหวังทางบทบาทร่วมกันระหว่างคู่สมรสเอง และกับบุคคลที่มีความสำคัญ หรือมีอิทธิพลต่อคู่สมรสนั้นตรงกัน เมื่อบุคคลแสดงความรู้สึกว่าปัญหาความกดดันระหว่างกันในชีวิตสมรสเป็นผลมาจากความแตกต่าง ระหว่างมโนทัศน์เกี่ยวกับตนเอง และมโนทัศน์เกี่ยวกับบทบาท ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสถานการณ์ในชีวิตสมรส สำหรับระดับความคาดหวังของตนเองและของอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งคู่สมรสมีร่วมกันนั้น ถ้าแต่ละฝ่ายสามารถที่จะปฏิบัติตัวเองให้ประสานกันกับการปฏิบัติของอีกฝ่ายหนึ่ง ย่อมเป็นการเสริมสร้างชีวิตสมรสให้ประสานกันและมีการปรับตัวได้ดี แต่ถ้าคู่สมรสมีการรับรู้เกี่ยวกับบทบาท และความคาดหวัง ทางบทบาทเบี่ยงเบนไปจากกันและกันมาก การแสดงบทบาทของทั้งสองฝ่ายก็จะประสบความล้มเหลวในการประสานกัน เป็นผลให้คู่สมรสไม่ปรองดองกัน

2.3 ความสำคัญของความพึงพอใจในชีวิตสมรส

ชีวิตสมรสโดยทั่วไปเริ่มต้นจากคนสองคน ซึ่งเติบโตมาจากครอบครัวที่แตกต่างกัน มีประสบการณ์ในชีวิตที่ไม่เหมือนกัน เมื่อมาใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันย่อมต้องมีการปรับตัวในเรื่องที่มีความแตกต่างกันเหล่านี้ เพราะความไม่เข้าใจกันและการไม่ยอมรับกันอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้ชีวิตสมรสล้มเหลวได้ จากทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นพบว่า ความพึงพอใจในชีวิตสมรสขึ้นอยู่กับตัวแปรในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นตัวแปรส่วนบุคคล ได้แก่ ความคล้ายคลึงกันทางอายุ ระยะเวลาการสมรส จำนวนบุตร ความคล้ายคลึงกันทางการศึกษา รายได้ของครอบครัวและการสื่อสารของคู่สมรสเป็นตัวแปรที่สำคัญที่มีสัมพันธ์ต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสได้แก่ การสื่อสารทั่วไปในชีวิตประจำวัน การสื่อความรักและความผูกพันต่อกัน การพูดคุยกำหนดเป้าหมายชีวิตคู่ร่วมกันและการสื่อสารเพื่อความเข้าใจกันการสื่อสารระหว่างคู่สมรสเป็นส่วนสำคัญของคุณภาพชีวิตสมรสและความมั่นคงในชีวิตสมรส โดยมีงานวิจัยของ Lewis และ Spanier, 1979 (อ้างถึงโดย Bahr) พบว่า คุณภาพชีวิตสมรสที่ดีเกี่ยวข้องกับปรับตัวที่ดี การสื่อสารระหว่างคู่สมรสที่ดี การมีการประสานกันระหว่างคู่สมรสอย่างดี ซึ่งคุณภาพชีวิตสมรสในลักษณะดังกล่าวนี้จะสูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ของคู่สมรสว่าจะแสดงออกต่อกันได้ดีเพียงใด และคู่สมรสจะปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของการเป็นสามีภรรยาได้มากน้อยเพียงใดด้วย

จากการศึกษาของ Nicholas Stinnette (1983: 27-28) ได้ให้แนวคิดว่าคุณสมบัติของครอบครัวที่มีคุณภาพนั้นมีอยู่ 6 ประการ ดังต่อไปนี้

1. การชื่นชมคุณค่าของคนในครอบครัว คุณสมบัตินี้มีความสำคัญมากที่สุดข้อหนึ่ง และในการค้นพบจากงานวิจัยที่คาดไม่ถึง พบว่า การชื่นชมคุณค่ากันนี้แม้จะเป็นสิ่งที่กระทำได้ง่ายที่สุด แต่วามักจะถูกมองข้ามไป ซึ่งความพึงพอใจ ชื่นชม และเห็นคุณค่าซึ่งกันและกันนั้นควรจะได้มีการแสดงออกอย่างชัดเจน โดยปกติคนเรามีส่วนที่ดีในตัวอยู่มากมาย เมื่อคนในครอบครัวแสดงความรู้สึกรักหรือการกระทำที่มีความพึงพอใจในกันและกัน ตระหนักถึงคุณค่าซึ่งกันและกัน คุณสมบัติประการนี้เปรียบเสมือนพื้นฐานของความอบอุ่นและความมั่นคงของครอบครัว อีกทั้ง ยังช่วยหล่อหลอมสมาชิกของสังคมให้มีทัศนคติในแง่ดีต่อสังคมส่วนรวมอีกด้วย

2. การมีเวลาอยู่ร่วมกัน หมายถึง การที่สมาชิกในครอบครัวได้ร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ และเป็นกิจกรรมทุกคนเต็มใจและพึงพอใจ มิใช่เพราะถูกบังคับหรือโดยบังเอิญ กิจกรรมดังกล่าว ได้แก่ การรับประทานอาหารร่วมกันอย่างพร้อมหน้า เล่นกีฬา ไปเที่ยวชมสถานที่ต่าง ๆ หรืออาจมีงานอดิเรกร่วมกันเป็นต้น

3. การมีพันธะต่อความสุขและสวัสดิภาพของครอบครัวร่วมกัน คือ คนในครอบครัวต้องมีหน้าที่ส่งเสริมให้สมาชิกคนอื่นได้รับความสุขและมีสวัสดิภาพที่ดี เป็นการห่วงใยกันและกันอย่างแท้จริง ใช้ชีวิตประจำวันทุกวันนี้ทุกคนคุ้นเคยกับการทำงานหรือการเรียนของแต่ละคนไม่ค่อยมีเวลาว่าง แม้ในครอบครัวที่มีคุณภาพก็ประสบกับปัญหานี้ด้วยกัน แต่ว่าทุกคนในครอบครัวจะมานั่งลงพร้อมหน้าและเล่าสู่กันฟังถึงสิ่งที่ตนได้ทำหรือพบเจอ วิธีนี้แสดงให้เห็นว่าโดยแท้จริงแล้ว เวลาไม่ได้เป็นอุปสรรคของการห่วงใยสวัสดิภาพซึ่งกันและกัน

4. การติดต่อสื่อสารระหว่างกันเป็นอย่างดี ครอบครัวที่มีคุณภาพจะมีวิธีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันที่ดี ครอบครัวทั่ว ๆ ไปที่มักมีปัญหา ก็เนื่องจากไม่มีเวลาพูดคุยกัน แต่ในครอบครัวที่มีคุณภาพจะติดต่อสื่อสารกันโดยตรง มีเวลาสำหรับพูดคุยปรึกษาหารือกันอยู่เสมอ สมาชิกในครอบครัวต่างเป็นผู้ฟังที่ดี และมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นก็จะนำความขัดแย้งมาพูดคุยกัน ไม่ปกปิด ไม่เก็บไว้ในใจแต่พยายามร่วมกันรับรู้ความรู้สึกของกันและกัน และพยายามเลือกวิธี แก้ไขที่ดีที่สุดสำหรับทุกคน

5. การมีศรัทธาต่อศาสนา พบว่า ในครอบครัวที่มีคุณภาพ ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดก็ตาม สมาชิกในครอบครัวจะมีความศรัทธาต่อศาสนานั้นในระดับสูง และมักจะมีกิจกรรมทางศาสนา ร่วมกัน เช่น ไปโบสถ์ทุกวันอาทิตย์ หรือเข้าวัดฟังเทศน์ร่วมกัน เป็นต้น การที่คนในครอบครัวมีศรัทธาต่อศาสนา จะทำให้มีสติ มีความอดทนต่อกัน มีการให้อภัยต่อกัน ผู้อื่น ระวัง

ความโกรธได้เร็วและรู้จักที่จะช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมซึ่งเป็นพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวม

6. การมีความสามารถในการจัดการกับวิกฤติการณ์ในครอบครัวได้ดี เป็นการป้องกันปัญหาสังคมได้ดีทางหนึ่ง กล่าวคือ ครอบครัวที่มีคุณภาพจะมีวิธีการที่ดีในการแก้ไขปัญหาหรือกอบกู้สถานการณ์ที่วิกฤตให้กลับคืนสู่สภาพที่ดีได้ดังเดิม ถึงแม้ว่าการประสบปัญหาทุกขยาจะเป็นธรรมชาติของทุกคน แต่ครอบครัวที่มีคุณภาพจะจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ได้ดี แม้ในความยากลำบากอย่างที่สุด ก็ตาม คนในครอบครัวจะมีความมั่นใจและไว้วางใจต่อกัน ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ร่วมกันต่อสู้กับปัญหาจนคลี่คลายได้ในที่สุด แทนที่จะทอดทิ้งหรือแตกแยกไปคนละทาง

จากแนวคิดดังกล่าว หากกลุ่มสมรสนำไปประยุกต์ปฏิบัติให้เข้ากับสถานการณ์และโอกาสที่เหมาะสม ย่อมนำไปสู่สัมพันธภาพที่ดี มีความสุขและความราบรื่นในการดำเนินชีวิตสมรส จากแนวคิดของ Bahr ที่กล่าวถึงเรื่องการปรับตัวในชีวิตสมรสนั้น ได้อ้างถึงแนวคิดที่ Burgess & Cottrell (1930) เคยเสนอไว้ว่าการปรับตัวในชีวิตสมรสในแง่ของการประนีประนอมจากประสบการณ์ชีวิตโดยทั่ว ๆ ไป ประกอบด้วย

1. ความเห็นที่สอดคล้องกันระหว่างคู่สมรสเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่ถือว่าเป็นประเด็นสำคัญ

2. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและมีความสนใจร่วมกัน

3. การแสดงออกถึงความรักและเชื่อถือและไว้วางใจต่อกันอย่างเปิดเผย

4. การมีเรื่องที่ต้องบ่น หรือมีความคับข้องใจน้อย

5. การมีความรู้สึกโดดเดี่ยว อ้างว้าง หงุดหงิดหรือมีความทุกข์ใจน้อย

นอกจากนี้ Judson T. Landis และ Mary G. Landis, 1968 (อ้างถึงโดย Bahr) ได้เสนอแบบแผนของการปรับตัวในชีวิตสมรส 3 ประการ คือ

1. การปรับตัวเข้าหากันอย่างประนีประนอม (Compromise) ใช้ความประนีประนอมต่อกัน คู่สมรสจะเกิดความพอใจและเห็นอกเห็นใจซึ่งกัน สร้างความรู้สึกมั่นคง อีกทั้งยังเป็นการแสดงความเสียสละไม่เห็นแก่ตัวอีกด้วย

2. การปรองดองกัน (Accommodation) โดยฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดยอมลงให้อีกฝ่ายหนึ่งเพื่อความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว คู่สมรสต้องไม่มีทิฐิและไม่ต่อต้าน พยายามร่วมมือกันแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น แม้ว่าในบางครั้งคู่สมรสอาจมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไปบ้าง แต่จะต้องมีเป้าหมายร่วมกัน

3. ความขัดแย้งหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน (Hostility) คู่สมรสแต่ละฝ่ายอาจสร้างความตึงเครียดโดยไม่ยอมยืดหยุ่น ยึดความต้องการของตนเองเป็นหลัก ทำให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งกัน

เพื่อระบายอารมณ์หรือความรู้สึกออกมา ซึ่งในทางที่เป็นผลดีเมื่อกลับมาค้นคิดกันอาจทำให้คู่สมรสเข้าใจกัน เห็นอกเห็นใจกันและรักกันมากขึ้น แต่ในทางกลับกันก็เป็นการเสี่ยงต่อความแตกแยกได้ หากไม่เข้าใจกันและไม่ร่วมมือกัน

โศภา ขปิลมันน์ และคณะ (2534:63-63) กล่าวว่า การปรับตัวเป็นรากฐานสำคัญของครอบครัวที่จะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว การปรับตัวไม่ใช่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเท่านั้นที่ต้องปรับ แต่ต้องร่วมมือกันทั้งสองฝ่ายเพื่อเลือกแนวทางที่เหมาะสม ความรักและความเข้าใจซึ่งกันและกันที่จะช่วยประคับประคองชีวิตคู่ให้ยืนนาน ระยะแรกนั้นทั้งคู่จะพยายามปกปิดความประพฤติดีที่แท้จริงของตนเอง แต่หลังจากนั้นแต่ละฝ่ายจะมีความรู้สึกผิดหวังในสิ่งที่คาดไว้ เพราะเหตุการณ์หรือความเป็นจริงให้แปรผันไป เช่น นกติดบางอย่างที่ฝ่ายหนึ่งไม่เคยชินและเห็นว่าเป็นปัญหา แต่อีกฝ่ายหนึ่งไม่เห็นความ จำเป็นที่จะต้องแก้ไขหรือแก้ไขไม่ได้ จึงจำเป็นต้องยอมรับความบกพร่องของกันและกัน และให้อภัยไม่คิดว่าสิ่งนั้นเป็นจุดสำคัญของชีวิต ไม่พยายามไปเน้นสิ่งที่เป็นปมด้อยของเขา ควรให้เกียรติและยกย่องกันตามสมควร การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ซึ่งทั้งคู่คิดว่าคงจัดการได้อย่างเรียบร้อยแต่ความเป็นจริงอาจไม่เป็นอย่างนั้นเสมอไป เมื่อรักกันใหม่ ๆ ชายหญิงจะมองข้ามสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ คิดว่าสภาพความเป็นจริงเพื่อความผาสุกของครอบครัว

ในการศึกษาเรื่องความพึงพอใจในชีวิตสมรส จึงใช้ทฤษฎีคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในชีวิตสมรส ทฤษฎีการจำแนกแตกต่างระหว่างบทบาท และ ทฤษฎีการปฏิสังสรรค์เชิงสัญลักษณ์ มาเป็นกรอบในการศึกษาการสื่อสารของคู่สมรส และความสัมพันธ์ของการสื่อสารของคู่สมรสกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสื่อสารระหว่างคู่สมรส ดังนี้

1. ความคล้ายคลึงกันทางอายุ

จากทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรสและความมั่นคงในชีวิตสมรส กล่าวว่า ความคล้ายคลึงกันทางอายุของคู่สมรสยังมีความคล้ายคลึงกันมากย่อมทำให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตสมรสได้มากกว่า เพราะคู่สมรสที่สมรสกันโดยมีวัยต่างกันมากอาจทำให้เกิดปัญหาในชีวิตสมรสได้ เพราะวัยที่ต่างกันจะทำให้ทั้งคู่ประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตด้วยกันทุกด้าน ไม่ใช่ดำรงตนเป็นแต่เพียงผู้เดียว และที่สำคัญคือ เป็นคู่ร่วมใจ เป็นคู่คิด ที่พอจะปรึกษาแลกเปลี่ยนความคิดและความรู้สึกระหว่างกันได้ ดังนั้น ในคู่สมรสที่มีวัยต่างกันมากฝ่ายที่มีอายุน้อยกว่าอาจถือว่าอีกฝ่ายย่อมมี

ความรู้สึกดีกว่าตอน ถึงจะเข้าไปทักท้วงหรือออกความเห็นก็ไม่สู้จะมีน้ำหนัก ดังนั้นลักษณะการเป็น เพื่อคู่คิดจึงเกิดขึ้นไม่ได้

เทอร์แมน (Terman, 1938 cited by Baber, 1953:133) พบว่า กลุ่มที่สามีอายุมากกว่า ภรรยา 3-5 ปี จะมีความสุขในชีวิตสมรสมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

คิง (King, 1952 cited by Udry, 1971:280) ได้ทำการศึกษาชาวผิวดำทางตอนใต้ของ สหรัฐ พบว่า คู่สมรสที่อายุเท่ากันจะมีความสุขในชีวิตของตน

อูดรี (Udy, 1971:280-281) พบว่า ชายหรือหญิงมักจะเลือกคู่ครองที่มีอายุเท่ากันกับตน หรือฝ่ายชายอายุมากกว่า ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่าหากคู่สมรสมีอายุใกล้เคียงหรือเท่ากันจะทำให้ชีวิต สมรสมีลักษณะของความเป็นเพื่อนคู่ชีวิตได้มากกว่า

บัมพาสส์และสวีท (Bumpass & Sweet, 1972 อ้างใน สมเกียรติ เบญจศาสตร์, 2541:88) กล่าวไว้ว่า ความแตกต่างระหว่างอายุของสามีและภรรยา อาจก่อให้เกิดความไม่สมดุล ของการมีสิทธิอำนาจในครอบครัว โดยเฉพาะภรรยาที่มีอายุมากกว่าสามี ผลการศึกษาพบว่า ยิ่งคู่ สมรสมีความแตกต่างกันทางอายุมากกว่าเท่าใด ย่อมทำให้เกิดความไม่มั่นคงในชีวิตสมรสมากขึ้น เท่านั้น

เซง (Tzeng, 1992: 609) พบว่า ความแตกต่างด้านอายุของคู่สมรสมีผลต่อความมั่นคง ในชีวิตสมรส คู่สมรสที่สามีมีอายุมากกว่าภรรยาตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป จะประสบปัญหาการสิ้นสุดของ ชีวิตสมรสมากกว่าคู่สมรสที่มีอายุคล้ายคลึงกัน และคู่สมรสที่มีภรรยาอายุมากกว่าสามี

วันทนา กลิ่นงาม (2525: 13) พบว่า ในคู่สมรสที่มีการหย่าร้างส่วนใหญ่สามีจะมีอายุ มากกว่าภรรยา 2 ปีขึ้นไป ในขณะที่คู่สมรสที่อยู่ด้วยกันสามีจะมีอายุเท่ากับภรรยา หรือมากกว่า ภรรยาประมาณ 1 ปี

จากแนวคิดเชิงทฤษฎีและงานวิจัยข้างต้นความคล้ายคลึงกันทางอายุเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิด ปัญหาในชีวิตสมรสได้ เพราะถ้าทั้งสองฝ่ายมีอายุต่างกันจะทำให้มีมุมมองในการดำเนินชีวิตที่ ต่างกัน ได้ง่าย แต่ถ้าคู่สมรสมีวัยใกล้เคียงหรือเท่ากันจะทำให้ทั้งคู่มีความสามารถในการปรับตัวเข้าหากันได้ง่ายและเกิดความสุขพอใจในชีวิตสมรสได้

2. ระยะเวลาการสมรส

ความสุขพอใจในชีวิตสมรสของบุคคลจะเปลี่ยนไปตามช่วงชีวิตในลักษณะ รูปตัวยู ตามวงจรชีวิตครอบครัว โดยความสุขจะมีมากที่สุดเมื่อเริ่มต้นชีวิตสมรส เพราะคู่สมรสได้มี เวลาอยู่ด้วยกันตามลำพัง สุขยังไม่เสื่อมคลาย จากนั้นความสุขจะเริ่มลดลงอย่างรวดเร็ว เมื่อมีบุตรคนแรก และลดลงเรื่อย ๆ จนถึงระยะบุตรอยู่ในวัยเรียน เพราะบุตรทำให้คู่สมรสเบน ความสนใจไปจากกัน ทำให้ความรู้สึกที่ผูกพันกันและเวลาที่เคยมีให้กันลดน้อยลงไปกว่าในช่วงที่ยัง

ไม่มีบุตร หลังจากนั้นความพึงพอใจในชีวิตสมรสจะเพิ่มขึ้นจนถึงระยะที่บุตรเพิ่มมีครอบครัวเป็นของตนเองและแยกครอบครัวออกไป ในช่วงนี้ชีวิตสมรสจะกลับมาให้ความสนใจและดูแลกันอีกครั้ง

กลิกและนอร์ตัน (Glick & Norton, 1971:307) พบว่า ครึ่งหนึ่งของการหย่าร้างของคนผิวขาวจะเกิดขึ้นหลังจากการสมรสครั้งแรกผ่านไปไม่ต่ำกว่า 8 ปี ในกลุ่มคนผิวดำระยะเวลาสมรสจะเร็วกว่า 8 ปี เล็กน้อย

โชเฮน (Schoen, 1975:548) พบว่า อัตราการหย่าร้างสูงสุดในเพศชายอยู่ที่ระยะเวลาสมรส 3 ปี และเพศหญิงจะอยู่ที่ 4 ปี เมื่อระยะเวลาสมรสเพิ่มขึ้น อัตราการหย่าร้างจะลดลงตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Greenstein, 1996: 285; Jnhnson, et al., 198:31-42; Tzeng, 1992:609)

กลิกและคนอื่น ๆ (Glick, et al., 1987 อ้างอิง วรรณา คงสุริยะนาวัน, 2540:25) พบว่า ช่วงวิกฤตที่มีการหย่าร้างมากที่สุดโดยเฉลี่ยในช่วงปีแรกของการแต่งงาน คิดเป็นร้อยละ 5 และร้อยละ 9 คู่สมรสจะหย่าร้างใน 2-3 ปีแรกของการแต่งงาน

เบอร์และเกสส์ และวิลลิน (Burgess & Wallin, 1989 อ้างอิง วรรณา คงสุริยะนาวัน, 2540:25) ได้ศึกษาระยะเวลาการอยู่ร่วมกันของคู่สมรส 1,000 คู่ ตั้งแต่เริ่มแต่งงานจนถึงระยะวัยกลางคน พบว่า มีเพียง 666 คู่ ที่ยังอยู่กับคู่สมรสเดิมหลังจากสมรสแล้ว 4-6 ปี อีก 400 คู่ ที่ยังคงอยู่ด้วยกันหลังจากสมรสแล้ว 20 ปี และยังมีส่วนในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ของคู่สมรสรวมกันอยู่

สุดา ภิรมย์แก้ว (2522: 82) พบว่า คู่สมรสส่วนใหญ่จะหย่าร้างกันในช่วง 1-3 ปีแรกของการสมรส

วันทนา กลิ่นงาม (2525:38-39) พบว่า ผู้หย่าร้างส่วนใหญ่หย่าร้างกันในช่วงระยะเวลาการสมรสไม่ถึง 5 ปี และอัตราส่วนของผู้อหย่าร้างลดลงเรื่อย ๆ เมื่อระยะเวลาสมรสเพิ่มขึ้นแสดงให้เห็นว่าชีวิตสมรสในระยะแรกมีความมั่นคง เพราะคู่สมรสต่างมองเห็นแต่สิ่งที่สวยงามระหว่างกัน ในระยะต่อมาความพึงพอใจในชีวิตสมรสเกิดจากคู่สมรสพยายามปรับตัวเข้าหากัน มีมุมมองในสิ่งต่าง ๆ อยู่บนพื้นฐานความเป็นจริงมากขึ้น มีการยอมรับและปรับความคาดหวังให้สอดคล้องและไปในทิศทางเดียวกัน มีความเข้าใจกันมากขึ้น

ความพึงพอใจในชีวิตสมรสสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามระยะเวลาการสมรส และระยะเวลาการสมรสที่เป็นระยะอันตราย สามารถบั่นทอนความพึงพอใจในชีวิตสมรส มักเกิดขึ้นใน 4 ช่วงของชีวิต คือ ระยะแรกที่สมรสกันใหม่ ๆ ต้องมีการเรียนรู้และพยายามปรับตัวเข้าหากัน ระยะที่สองช่วงหลังจากสมรสแล้วประมาณ 7 ปี ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย ทำให้ความรู้สึกของคู่สมรสเปลี่ยนแปลงไป และระยะที่สามช่วงที่มีบุตรทำให้อีกฝ่ายคิดว่าตนเองถูก

ทอดทิ้ง ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ และระยะช่วงที่สี่ช่วงเข้าสู่วัยสูงอายุ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกายและจิตใจ หากคู่สมรสไม่พยายามเรียนรู้ อาจส่งผลให้ชีวิตสมรสไม่ประสบความสำเร็จได้จากข้อเท็จจริง

3. จำนวนบุตร

ในสังคมไทยครอบครัวเกิดจากชายและหญิงที่มีความต้องการจะใช้ชีวิตร่วมกันเป็นสามีและภรรยา โดยมีจุดประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การมีบุตรไว้เพื่อดูแลคอยช่วยเหลือเมื่อยามเจ็บป่วย และยามชรา ซึ่งเป็นค่านิยมของสังคมไทย (อานนท์ อาภาภิรมย์, 2517:12-13) และยังคงอยู่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง อาจกล่าวได้ว่าความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ที่จะได้รับจากบุตรนั้นเป็นผลตอบแทนอย่างหนึ่งที่พ่อแม่จะได้รับ นอกเหนือจากหลักธรรมชาติที่ต้องการทดแทนหรือสืบเชื้อสายให้มีอยู่ต่อไป การมีบุตรเป็นสิ่งที่ทำให้ครอบครัวสมบูรณ์และช่วยยึดเหนี่ยวความสัมพันธ์ของคู่สมรส รวมทั้งทำให้คู่สมรสมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันและได้เรียนรู้วิถีเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อผู้อื่นและด้าน ประการศาสตร์ ถือว่าคุณค่าของบุตรเป็นหลักประกันไม่ให้เกิดการอย่าร้าง (วิพรรณ ประจวบเหมาะ รุฟโฟโร และเกื้อ วงศ์บุญสิน, 2535:22) แต่การมีบุตรและเลี้ยงบุตรให้เติบโตเป็นที่สมบูรณ์ เป็นภาระที่หนักของคู่สมรสยิ่งมีภาระย่อมเพิ่มขึ้นตามลำดับ ทำให้เกิดความเบื่อและนำไปสู่ความไม่พึงพอใจในชีวิตสมรส ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สูดสวาท ดิศโรจน์ และมาลินี วงษ์สิทธิ์ (2531 : 22) ที่ว่าการมีบุตรเป็นเพิ่มภาระให้กับสามีภรรยา คือ ภรรยาต้องทำหน้าที่ภายในครอบครัว ได้แก่ การทำงานบ้าน การเตรียมอาหาร ตลอดจนการจัดหาอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ในขณะที่สามีต้องทำหน้าที่ในการหารายได้มากขึ้น เนื่องจากมีสมาชิกในครอบครัวเพิ่มขึ้น

ในยุคสังคมข่าวสารเชื่อว่าครอบครัวใหม่ มีแนวโน้มจะเลือกไม่มีบุตรกัน มากขึ้น (Childless families) การที่คู่สมรสต่างพึ่งตนเองได้ ทำให้คนจำนวนไม่น้อยเลือกที่จะเป็นโสดหรือตัดสินใจหย่าร้างหากเกิดปัญหาได้มากกว่าสังคมในยุคก่อน อัลวิน ทอดเฟลอร์ สรุปว่า บางครอบครัวที่ไม่ยอมมีบุตรนั้น เพื่อที่จะอุทิศตนให้กับงานและเห็นว่าการมีบุตรเป็นเรื่องยุ่งยากและสิ้นเปลืองทางเศรษฐกิจ จนไม่รู้ว่ากระบวนการผลิตนั้นเป็นอย่างไร ในยุคสังคมข่าวสารมนุษย์เริ่มหันมารู้จักกับการผลิตบริโภคเพื่อตนเอง โดยเป็นงานที่รวมการผลิตและบริโภคเข้าด้วยกัน presumption เกิดจากการรวมคำ production เข้ากับ consumption หรือนัยหนึ่งมนุษย์เริ่มเรียนรู้ที่จะพึ่งพาตนเองในกระบวนการผลิตและบริโภคมากขึ้นกว่ายุคก่อน (ซวรัตน์ เชิดชัย , 2538:352-352)

คริสเตนแดนและฟิลบริค (Christensen & Philbrick, 1952:306-312) บลัดและวูล์ฟ (Bloof & Wolf, 1960:262) เฮอร์เลย์และฟาโลเน (Hurley & Palone, 1967:483-484) และสตินเนท

และคนอื่น ๆ (Stinnette, et al., 1984:89) พบว่า จำนวนบุตรมีความสัมพันธ์ทางลบกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส

วันทนา กลิ่นงาม (2523 : 215-220) ศึกษาว่า สตรีที่หย่าร้างมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 1.3 คน สตรีที่อยู่กับสามีมีบุตร 2.9 คน โดยอธิบายว่า สาเหตุที่สตรีหย่าร้างมีบุตรน้อยกว่าสตรีที่ยังใช้ชีวิตสมรสอยู่ เพราะว่าสตรีที่หย่าร้างไม่ต้องการมีบุตรหลังจากที่มีเรื่องขัดแย้งเกิดขึ้นในชีวิตสมรสก่อนแยกทางกันโดยนิตินัย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ นิตยา พิริยะธรรมวงศ์ (2533: 68) ที่พบว่า ผู้ที่หย่าร้างมีจำนวนบุตรเฉลี่ยต่ำกว่าผู้ไม่หย่าร้าง

แต่มีงานวิจัยจำนวนมากที่สนับสนุนแนวคิดที่ว่า การมีบุตรช่วยป้องกันการแตกแยกของชีวิตสมรสได้ (Greensteint, 1990:657 Heaton, 1977:531 ; Tzeng, 1992:609) โดยมีข้อค้นพบสรุปได้ว่า เหตุผลที่คู่สมรสจะหย่าร้างกันมักจะอยู่ร่วมกันต่อไป แม้ชีวิตสมรสจะไม่มีความสุขก็ตามเพราะเขาเชื่อว่า

1. การหย่าร้างเป็นอันตรายต่อบุตร การทนอยู่ด้วยกันจึงเป็นสิ่งที่ดีต่อบุตร
2. การหย่าร้างเป็นการเพิ่มภาระทางเศรษฐกิจ ในการรับผิดชอบต่อบุตรเป็นทวีคูณ และภาระดังกล่าวทำให้คู่สมรสไม่สามารถอยู่ชีวิตสมรสได้
3. คู่สมรสเมื่อมีบุตรจะมีฐานะเป็นผู้ปกครองและมีหน้าที่ในการดูแลบุตรและคู่สมรสเองก็จะมีความรักให้แก่บุตร สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ชีวิตสมรสยังคงอยู่ตลอดไป

จันทร์เพ็ญ คุปต์กาญจนากุล (2526:98) พบว่า จำนวนบุตร ความห่างของการมีบุตรมีผลกระทบโดยตรงกับระดับความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต และความเป็นเพื่อนคู่ชีวิตมีผลกระทบโดยตรงต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของอุบลรัตน์ พิชญ์ชยะนนท์ (2531:78) พบว่า การมีบุตรมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรส

4. การศึกษา

การศึกษาเป็นการพัฒนาบุคคลทำให้บุคคลมีความเข้าใจพื้นฐานของการดำรงชีวิตในสังคมได้ดี คู่สมรสที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกัน อาจมีมุมมองในชีวิตหรือสิ่งต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน รวมทั้งอาจมีความคิดและทัศนคติที่ต่างกันด้วย ทำให้เกิดปัญหาในชีวิตสมรสได้ เพราะคู่สมรสจะไม่ปรึกษากันในกรณีที่มีปัญหาต่าง ๆ แล้วต้องการความช่วยเหลือจากคู่สมรส ในทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรสและความมั่นคงในชีวิตสมรสกล่าวว่า ความคล้ายคลึงกันทางการศึกษาของคู่สมรสมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรส

บลัดและวูว์ฟ (Blood & Wolfe, 1960:256) พบว่า คู่สมรสที่มีการศึกษาเท่าเทียมกันจะมีความพึงพอใจในชีวิตสมรสมากกว่าคู่สมรสที่มีการศึกษาไม่เท่าเทียมกัน

ลาโพตา (Lapota, 1971 อ้างถึงใน สุภาวดี เดชาเกรียงศักดิ์, 2535:48) ศึกษาสตรีจำนวน 571 คนในชิคาโก พบว่า สตรีที่มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มสังคมและมีโอกาสได้รับการศึกษา เช่นเดียวกับสตรีอื่น ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูง มีความสามารถในการบริหารและมีความคิดริเริ่ม ความเป็นไปได้ที่จะมีความพึงพอใจในตนเอง และมีความพึงพอใจในชีวิตสมรสมากกว่าผู้ที่มีลักษณะตรงกันข้าม

บัมพาสและสวีท (Bumpass & Sweet, 1972: 754-766) พบว่า คู่สมรสมีการศึกษาต่างกันมากเท่าใดย่อมทำให้ไม่พึงพอใจในชีวิตสมรสมากขึ้น โดยเฉพาะคู่สมรสที่ภรรยาไม่มีการศึกษาสูงกว่าสามี จะมีอัตราการหย่าร้างสูงกว่ากลุ่มคู่สมรสที่สามีมีระดับการศึกษาสูงกว่าภรรยา และกลุ่มคู่สมรสที่มีสามี-ภรรยาไม่มีการศึกษาเท่ากัน

บิตเตอร์ (Bitter, 1986 อ้างถึงใน บุญประครอง ภานุรัตน์, 2531:25) พบว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงจะเป็นผู้ที่มีความรู้มาก สามารถมองปัญหาและมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้มากกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำ ซึ่งเป็นสิ่งที่สนับสนุนให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว รวมทั้งก่อให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตสมรสด้วย

บิตเตอร์ (Bitter, 1986:631) พบว่า ความแตกต่างของการศึกษามีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส ขนาดและทิศทางของผลกระทบขึ้นอยู่กับขนาดของความแตกต่าง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (Tzeng, 1992:80) พบว่า คู่สมรสที่มีความแตกต่างด้านการศึกษามีประสบการณ์ในการสิ้นสุดชีวิตสมรสมากกว่าคู่สมรสที่มีการศึกษาลักษณะคล้ายคลึงกัน

อุบลรัตน์ พิชญ์ชยชนนท์ (2531:80) ศึกษาพบว่า ความคล้ายคลึงกันทางการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรส และนิตยา พิริยะธรรมวงศ์ (2533:68) พบว่าความแตกต่างทางการศึกษาของชายและหญิงโดยรวม ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างผู้หย่าร้างกับผู้ไม่หย่าร้าง

ความคล้ายคลึงกันทางการศึกษามีส่วนช่วยลดช่องว่างด้านค่านิยม ความคาดหวังและแบบแผนพฤติกรรมที่ต่างกันของกลุ่มสมรส และยังเป็นเครื่องมือช่วยให้คู่สมรสสามารถปรับปรุงตัวเองให้เข้าสังคมและกลุ่มเพื่อนของอีกฝ่าย ทำให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตสมรสได้

5. รายได้

ทฤษฎีคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในชีวิตสมรส สรุปว่า รายได้ของครอบครัวเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรส คือ คู่สมรสที่มีรายได้ดีกว่าย่อมมีความพึงพอใจในชีวิตสมรส ส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตสมรสที่ดี

ชีวิตสมรสที่ราบรื่นและมีความสุขต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่าง นอกจากจะมีความเห็นใจ ความรักและความเข้าใจกันแล้ว รายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชีวิต

สมรสดำเนินไปได้อย่างมีความสุขภายใต้ภาวะเศรษฐกิจยุคปัจจุบัน แต่ไม่ใช่ว่าเงินเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในชีวิตสมรส แต่การจัดการทางการเงินเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง แม้กระทั่งในชีวิตสมรสที่มีความมั่นคง มีรายได้เพียงพอยังมีความขัดแย้งในการใช้จ่ายเงิน ปัญหาการเงินเป็นเหตุให้ คู่สมรสเกิดความคับข้องใจ เพราะไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตนได้

ฟรีดแมนและคอมส์ (Freedman & Combs, 1970 อ้างถึงใน สุภาวดี เดชาเกรียงศักดิ์, 2535:49) สรุปว่า รายได้สูงเป็นปัจจัยส่งเสริมความสามารถในการสะสมทรัพย์สินสมบัติในรูปแบบของการออม การลงทุน และการใช้ดุลพินิจภายในบ้าน ดังนั้น ภาวะที่ส่งเสริมให้คู่สมรสมีความรู้สึกว่าคุณเองมีความมั่นคงในชีวิต จะทำให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตสมรส

คัตไรท์ (Cutright, 1971 อ้างถึงใน สุภาวดี เดชาเกรียงศักดิ์, 2535:49) พบว่ารายได้ของครอบครัวมีผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส และคู่สมรสที่มีรายได้สูงจะมีความพึงพอใจในชีวิตสมรส ทำให้ชีวิตสมรสมีความมั่นคงมากกว่าคู่สมรสที่มีรายได้ต่ำ

กัลลิแกนและบาร์ (Galligan & Banr, 1978:283) ศึกษาพบว่า รายได้มีผลเพียงเล็กน้อยต่อการสิ้นสุดชีวิตสมรส

วิลคอกซ์และโฮเวสเอดท์ (Wilcoxon & Hovestadt, 1893:431-343) พบว่า รายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการปรับตัวในชีวิตสมรส

สตินเนทท์และวอลเตอร์ (Stinnett & Walters, 1974:80) พบว่า ครอบครัวที่มีรายได้สูงมีความพึงพอใจในชีวิตสมรสมากกว่าครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ

สุภาวดี เดชาเกรียงศักดิ์ (2535:97) และไชยยันต์ สุขบาล (2538:89) พบว่า รายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรส

อุบลรัตน์ พิชญ์ชยชนนท์ (2531:80) พบว่า รายได้ของครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรส และบุญประครอง ภาณุรัตน์ (2531: 78) พบว่า รายได้มีความสัมพันธ์กับความไม่มั่นคงในชีวิตสมรส

ในสังคมที่ให้ความสำคัญแก่เศรษฐกิจ และแสวงหาความเจริญทางวัตถุเป็นเป้าหมายในการดำรงชีวิต เกียรติยศชื่อเสียงวัดกันที่ความร่ำรวยเป็นหลัก คู่สมรสต้องมีระบบการบริหารการเงินที่ดี ให้สอดคล้องกับรายได้ที่หาได้ ไม่ใช่จ่ายเงินเกินฐานะ มีความพอใจในสิ่งที่ตนมี และเป็นอยู่ สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างราบรื่นและมีความสุข

6. การสื่อสารของคู่สมรส

ชีวิตสมรสปัจจุบันการสื่อสารมีความสำคัญมากเพราะชีวิตสมรสเกิดจากชายหญิงตัดสินใจจะใช้ชีวิตร่วมกัน ทั้งที่มีความแตกต่างแฝงอยู่ในบุคลิก ทัศนคติ และภูมิหลังของครอบครัว ซึ่งเป็นเรื่องที่ทั้งสองฝ่ายต้องปรับตัวเข้าด้วยกัน โดยอาศัยการสื่อสารที่ดีมีประสิทธิภาพ

ไม่จำกัดว่าการสื่อสารนั้นจัดอยู่ในประเภทใด หรือมีรูปแบบอย่างไร และไม่ใช่ว่าหมายถึงการพูดเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงการมองตากัน จับมือกัน การอยู่ร่วมกัน เป็นต้น เพียงแต่ว่าการสื่อสารนั้นมีผลต่อเราอย่างไร แต่โดยส่วนมากการสื่อสารที่ดีมักไม่เกิดขึ้นเนื่องจากสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ

1. คนส่วนใหญ่ไม่ค่อยเรียนรู้เรื่องการสื่อสารมาก่อน เพราะครอบครัวเดิมเรื่องนี้ไม่มีบทบาทสำคัญนัก ส่วนในโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยก็ไม่ได้สอนเช่นกัน
2. ความขัดแย้งที่เป็นอยู่นั้นมีมากและเป็นมานานแล้ว จนไม่อาจติดต่อหรือมีการสื่อสารที่ดีต่อกันได้

คู่สมรสที่ประสบความสำเร็จและเป็นสุข มีการสื่อสารระหว่างกันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถเปิดเผยความรู้สึกให้อีกฝ่ายได้รับรู้ และเข้าใจว่ามีความต้องการอย่างไร เพื่ออีกฝ่ายจะตอบสนองได้อย่างถูกต้องและเกิดความพึงพอใจ แต่สังคมไทยส่วนใหญ่มักสื่อสารกัน ทางเดียว กล่าวคือ อีกฝ่ายไม่เปิดเผยว่าตนคิดอะไร จะสงวนท่าทีแล้วคิดว่าอีกฝ่ายคิดอย่างไร ตรงกับที่ตนคิดไว้หรือไม่ ดูเหมือนว่าเป็นลักษณะของการประนีประนอม เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้ง แต่แท้จริงแล้วกลับเป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้ง เพราะหากสิ่งที่ต่างฝ่ายคิดไว้เกิดไม่ตรงกันขึ้นมาก็จะเกื้อหนุนความไม่พึงพอใจนั้นไว้ แล้วปล่อยออกมาทั้งทางอารมณ์และท่าทางที่แสดงออก ซึ่งเป็นจุดอันตรายของการใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน

การไม่แสดงความรู้สึกให้อีกฝ่ายได้รับรู้ ทำให้ขาดทักษะในการสื่อสารทางตรง ขาดการพัฒนาการใช้วาจาและภาษาที่ถูกต้องเหมาะสม การขาดข้อมูล ความด้อยทางการศึกษา ได้กลายเป็นอุปสรรคในการติดต่อสื่อสารภายในกับตนเองและกับบุคคลอื่น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาหลักที่ทำให้ปัญหาต่าง ๆ ไม่ได้รับการแก้ไข ดังนั้น การแก้ไขปัญหาวิตเฉพาะบุคคลหรือระหว่างบุคคลจึงเริ่มที่การเรียนรู้ และการฝึกให้สามารถแสดงอารมณ์และความรู้สึกได้ จากนั้นค่อยพัฒนาเรียนรู้ที่จะฝึกความกล้าหาญในการเจรจาต่อรอง เพื่อปกป้องสิทธิของตนได้

งานวิจัยปัจจุบันแสดงให้เห็นว่า เป็นได้ว่าคู่สมรสที่มีความพึงพอใจในชีวิต สมรสมีทักษะในการสื่อสารมากกว่าคู่สมรสที่ไม่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรส (Fowerx & Olson, 1986; Devinson & Gottman, 1983; Marglin & Wampold, 1981; Olson, et al., 1983; Rusbult, et al., 1986; Tim - Toomey , 1983 อ้างถึงใน สุภาวดี เชาเกรียงศักดิ์, 2535:53)

อุบลรัตน์ พิชญ์ชยชนนท์ (2531:80) และทิฆัมพร ศรีสังข์ (2539:78) ศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพของการสื่อสารมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรส

สุภาวดี เชาเกรียงศักดิ์ (2535:122) พบว่า ประสิทธิภาพของการสื่อสารเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตสมรสในระดับสูงสุด

กลิตและคนอื่นๆ (Glick, et al., 1987 อ้างถึงใน วรรณา คงสุริยะนาวัน, 2540: 40) พบว่า การติดต่อสื่อสารที่ชัดเจน ตรงไปตรงมาจะทำให้คู่สมรสมีบทบาทและพร้อมที่จะทำหน้าที่ของครอบครัว ได้แก่ การช่วยเหลือดูแลอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย รวมทั้งการจัดระบบในครอบครัว และพิจารณาแก้ไขปัญหาย่างรอบคอบมากขึ้น

จากสภาพสังคมที่มีแนวโน้มเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น สมาชิกในครอบครัวต้องร่วมกันรับผิดชอบและแบ่งเบาภาระต่าง ๆ มากขึ้น ทำให้เกิดความสับสนในบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ และมีผลต่อการสื่อสารภายในครอบครัว

7. อาชีพ

อาชีพ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสุขในชีวิตสมรส Kephart (อ้างโดย Winch และ McGinnis, 1959) วิเคราะห์เกี่ยวกับอาชีพของผู้หย่าร้าง โดยศึกษาที่ฟิลาเดลเฟีย ใช้ข้อมูลด้านอาชีพของผู้หย่าร้างตั้งแต่ ค.ศ. 1973-1950 โดยสุ่มตัวอย่างร้อยละ 4 จากทั้งหมดพบว่า ในกลุ่มอาชีพแรงงานที่ให้บริการมีอัตราหย่าร้างสูงที่สุด ส่วนในกลุ่มอาชีพผู้ใช้วิชาชีพและเป็นเจ้าของธุรกิจมีอัตราการหย่าร้างต่ำที่สุด เช่นเดียวกับ Weeks (อ้างโดย Winch และ McGinnis, 1959) ได้ศึกษาโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับมัธยมในเมือง Spokane รัฐวอชิงตัน ปรากฏว่า บิดามารดาของนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มอาชีพเสมียน แรงงานฝีมือและกลุ่มฝีมือมีอัตราหย่าร้างสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ กล่าวคือ ร้อยละ 10.4 , 11.6 และ 13.4 ตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มผู้ใช้วิชาชีพและกลุ่มผู้มีกิจการเป็นของตนเองมีอัตราการหย่าร้างต่ำกว่า คือ ร้อยละ 6.8 และ 8.4 ตามลำดับ และ Monahan (อ้างโดย วันทนา, 2525) ศึกษาจากผู้หย่าร้างในรัฐไอโอวา พบว่า อัตราการหย่าร้างต่อคู่สมรส 1,000 คน สูงที่สุดในบุคคลที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (31.8) รองลงมาได้แก่ อาชีพแรงงานฝีมือ (3.9) นอกจากนี้ ScanZoni (อ้างโดย Udry, 1971) ได้ศึกษาถึงสถานภาพทางอาชีพของสามีภรรยา พบว่า ครอบครัวที่สามีมี สถานภาพทางอาชีพที่ต่ำกว่าภรรยาจะประสบความล้มเหลวสูงที่สุด (ร้อยละ 60) ในขณะที่กว่าร้อยละ 50 ของคู่สมรสมีภรรยาที่อยู่ในสถานภาพอาชีพเดียวกันมีชีวิตที่สุขสมบูรณ์ ในทำนองเดียวกันจากการศึกษาทางสถิติด้านสำมะโนประชากร (วรรณา, 2530) พบว่า อัตราส่วนที่สูงของความมั่นคงใน

ชีวิตสมรสนั้นพบในพวกวิชาชีพและช่างเทคนิค (Technical worker) ผู้จัดการเจ้าหน้าที่ (officials) และเจ้าของกิจการ (Proprietors) ในขณะที่อัตราส่วนที่สูงของความไม่มั่นคงในชีวิตสมรสจะเป็นพวก ผู้ใช้แรงงานและพวกบริการ (Service Works)

นิตยา (2533) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบคุณลักษณะด้านประชากรเศรษฐกิจและสังคมของผู้หย่าร้าง และผู้ที่ไม่หย่าร้างในกรุงเทพมหานคร พบว่า การหย่าร้างในกรุงเทพมหานคร เกิดขึ้นกับบุคคลที่มีสถานภาพทางอาชีพสูง โดยพบว่า ฝ่ายหญิงหย่าร้างสูงมากในกลุ่มผู้หญิงที่มี

อาชีพพนักงานบริษัท/รัฐวิสาหกิจ และผู้ประกอบการวิชาชีพชั้นสูง ข้าราชการอื่น ๆ ส่วนฝ่ายชายก็พบในทำนองเดียวกัน คือ กลุ่มผู้ประกอบการวิชาชีพชั้นสูง/ ข้าราชการอื่น ๆ เป็นกลุ่มที่มีการหย่าร้างสูงกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ

8. ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต

ทฤษฎีคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในชีวิตสมรส กล่าวว่า การมีความสัมพันธ์แบบเพื่อนคู่ชีวิต มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส หากคู่สมรสได้ใช้ชีวิตด้วยกันฉันท์เพื่อน ได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน และเรียนรู้วิธีแก้ไขปัญหาด้วยกันสิ่งเหล่านี้ช่วยให้คู่สมรสมีความพึงพอใจในชีวิตสมรสเพิ่มมากขึ้น

เบอร์เกสและล็อกเก้ (Burgess & Lock, 1950:260) กล่าวถึง แบบแผนของคู่สมรสในสังคมเมืองที่มีลักษณะเป็นเพื่อนคู่ชีวิตว่าเป็นการที่คู่สมรสได้แสดงออกถึงความต้องการของตนอย่างเปิดเผย และในขณะเดียวกันก็มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยอาศัยปัจจัยต่อไปนี้ เป็นสิ่งที่เชื่อมความสัมพันธ์ ได้แก่ ความรัก ความพอใจ การมีสิ่งที่น่าสนใจร่วมกัน การพึ่งพาอาศัยทางอารมณ์ต่อกัน มีหลักในการดำเนินชีวิตและค่านิยมที่สอดคล้องกัน และมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในครอบครัวอย่างเสมอภาคกัน

บลัดและวูล์ฟ (Blood & Wolfe, 1960:149) กล่าวถึงความ เป็นเพื่อนคู่ชีวิตในแง่จิตวิทยาว่าจะสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ คือ ต้องการความรักและความอบอุ่นตอบสนองจากอีกฝ่าย กล่าวคือ ก่อนที่คู่สมรสจะอยู่กันนั้นทั้งคู่ต่างไม่รู้จักกัน เมื่อมาใช้ชีวิตคู่ร่วมกันจึงพยายามตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของตน ทำให้เกิดความผูกพันในลักษณะของความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต

ลิตเติล (Littele, 1982:19) กล่าวถึงความคาดหวังของคู่สมรส ที่ได้จากการเป็นเพื่อนคู่ชีวิต ซึ่งมีลักษณะความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกัน 4 ประการ คือ 1) ความสนใจในการทำกิจกรรมยามว่างร่วมกัน 2) ร่วมรับรู้ในความรู้สึกและความคิดของกันและกัน 3) พึงความคิดเห็นและให้กำลังใจกันและกัน 4) มีความพึงพอใจในความสัมพันธ์ทางเพศร่วมกัน

ชัยวัฒน์ ปัญจพงษ์และคนอื่น (2524:19) กล่าวถึงชีวิตสมรสในรูปแบบของความรักเพื่อน (companioniate) ว่าเป็นการแสดงออกด้วยการให้ความสนใจ ความนับถือ มิตรภาพ และความ เป็นเพื่อนซึ่งกันและกัน โดยมีจุดมุ่งหมายในการครองชีวิตร่วมกัน

จันทร์เพ็ญ คุปต์กาญจนากุล (2526:95) ศึกษาพบว่า ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิตผลกระทบทางตรงกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส เมื่อเปรียบเทียบกับความสมานฉันท์ทางบทบาทและความเสียเปรียบสัมพันธ์แล้ว มีผลกระทบต่อนความพึงพอใจในชีวิตสมรสน้อยกว่าที่สุด

สุภาวดี เดชาเกรียงศักดิ์ (2535:123) พบว่า ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิตเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรส รองลงมาจากประสิทธิภาพของการสื่อสาร ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรสในระดับสูง

จากทฤษฎี สรุปได้ว่า ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต หมายถึง การที่คู่สมรสอยู่ร่วมกันโดยมีการพึ่งพาภาวะอารมณ์ มีความเข้าใจกันและรับรู้ถึงความรู้สึกระหว่างกัน ต่างยอมรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน การมีเวลาให้กันและกันมีค่านิยมที่คล้ายกัน โดยมีจุดมุ่งหมายในการครองชีวิต ร่วมกัน เพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานระหว่างกัน นั่นคือ การต้องการความรักและความอบอุ่น

9. ความคล้ายเปรียบเทียบ

ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ที่ว่าด้วยความพึงพอใจ มีแนวคิดว่าการประเมินความพึงพอใจในสถานการณ์ของตน ขึ้นอยู่กับการเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นที่มีความสำคัญต่อเรา (สุภาวดี เดชาเกรียงศักดิ์, 2535:41-42) นับว่าเป็นแนวคิดที่ได้รับความสนใจอย่างมาก ทั้งด้านสังคมวิทยา และจิตวิทยา

ทางจิตวิทยา เมื่อก้าวถึง reference group คือ reference individual หมายถึง การที่บุคคลยึดหลักหรือแบบอย่างบางอย่าง เพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติซึ่งอาจเป็นหลักของบุคคลหรือหลักของกลุ่ม เมื่อนำแนวคิดนี้มาใช้กับสภาพการณ์ในชีวิตสมรสแล้ว พบว่า ทฤษฎีนี้จะทำนายว่า หากบุคคลคิดว่าสภาพชีวิตสมรสของตนดีกว่าหรือเหมือนกับชีวิตสมรสของคนอื่นที่ใช้เป็นหลักในการเปรียบเทียบ บุคคลมีแนวโน้มจะพึงพอใจในชีวิตสมรสของตน ในทางกลับกันหากบุคคลคิดว่าสภาพชีวิตสมรสของตนด้อยกว่าชีวิตสมรสของคนอื่น ก็มีแนวโน้มที่จะพึงพอใจในชีวิตสมรสของตนน้อยลง หรือไม่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสของตนเลย

เบอร์ (Burr, 1976 อ้างในจันทร์เพ็ญ คุปต์กาญจนากุล, 2526:27) ตั้งสมมติฐานว่าหากคู่สมรสมองความสัมพันธ์ในชีวิตสมรสของตนอยู่ในลักษณะที่ด้อยกว่า หรือเสียเปรียบมากเพียงใด คู่สมรสจะมีความพอใจในชีวิตสมรสของตนน้อยลงเพียงนั้น

จันทร์เพ็ญ คุปต์กาญจนากุล (2526:95) ศึกษาพบว่า ความสมานฉันท์ทางบทบาท ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต และความเสียเปรียบสัมพันธ์มีผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส แต่เมื่อเปรียบเทียบความแปรผันของตัวแปรทั้งสามแล้ว พบว่า ความเสียเปรียบสัมพันธ์มีผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสอยู่ในลำดับที่สองรองจากความสมานฉันท์ทางบทบาท

อุบลรัตน์ พิษณุชยชนนท์ (2531:80) พบว่า เมื่อพิจารณาจากค่าเกมมา ความเสียเปรียบสัมพันธ์ เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรสมากที่สุด

สุภาวดี เดชาเกรียงศักดิ์ (2536:119) พบว่า ความเสียเปรียบสัมพันธ์เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรสในลำดับที่สาม รองมาจากประสิทธิภาพของการสื่อสารและความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต

ทิฆัมพร ศรีสังข์ (2539:78) พบว่า ความสมานฉันท์ทางบทบาท ประสิทธิภาพของการสื่อสารและความเสียเปรียบสัมพันธ์ มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรส

ในการใช้ชีวิตคู่ หากทั้งสองฝ่ายมีความสามารถที่จะผสมผสานให้ครอบครัวมีความรัก ความผูกพัน เอาใจใส่กันและกัน รู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ตามความจำเป็น ไม่แข่งขันกับรอบข้างให้เกิดปมด้อยขึ้นมา จะสามารถประคองให้ชีวิตสมรสดำเนินไปได้ตามที่หวังไว้

10. ความสมานฉันท์ทางบทบาท

คู่สมรสที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรส จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ช่วยให้การดำเนินชีวิตสมรสเป็นไปอย่างราบรื่น การปรับตัวให้เป็นไปตามความคาดหวังทางบทบาทของคู่สมรสเป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญ ถ้าคู่สมรสมีความคาดหวังทางบทบาทที่สอดคล้องและมีหลักการปฏิบัติที่คล้ายคลึงกัน จะเกิดความปรองดองขึ้นระหว่างคู่สมรส แต่ถ้าหากคู่สมรสไม่สามารถทำให้ความคาดหวังในเรื่องบทบาทของแต่ละฝ่ายมีความสอดคล้องกัน อาจทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้

อรอนงค์ อินทรจิตร (2537:5-7) กล่าวว่า ความคาดหวังระหว่างคู่สมรสในชีวิตคู่ นั้นผู้หญิงไทยมีความคาดหวังสูงมากจากผู้ชาย โดยหวังให้เป็นทุกอย่างแทนทุกคนในชีวิต ไม่มีการเตรียมตัวที่จะรับความผิดหวัง มองชีวิตสมรสแต่ในด้านของความสุข มอบหมายและยอมให้อำนาจการตัดสินใจอยู่ในมือฝ่ายชาย ไม่ได้เตรียมการแก้ไขเหตุการณ์ในวันที่ผู้ชายเปลี่ยนไป พร้อมให้อภัยและตั้งต้นใหม่เหมือนเดิม ไม่พร้อมที่จะเป็นตัวของตัวเอง และไม่พร้อมจะกำหนดชีวิตด้วยตนเอง ปฏิเสธอำนาจในตัวเอง ชอบเป็นคนอ่อนแอและแสดงความอ่อนแอ ส่วนผู้ชายแรกเริ่มรับปากรับคำมั่นสัญญาและยึดหยุ่นไปตามเวลา สามารถเปลี่ยนตัวเองได้มากกว่า แต่คงคาดหวังให้ผู้หญิงยังเหมือนเดิม ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงของผู้หญิง นั่นคือ ยังคงคาดหวังว่าผู้หญิงคงเป็นทาสในเรือนเบี้ยต่อไป ทนเห็นผู้หญิงลุกขึ้นมาต่อต้านหรือเป็นตัวของตัวเองไม่ได้ ในขณะที่ตัวเองเปลี่ยนไป คาดหวังว่าผู้หญิงจะเป็นผู้ช่วยเหลือในการทำมาหากิน แต่ไม่ให้เกิดริบหรี่แบ่งอำนาจ ไม่ยอมรับอำนาจการดำเนินชีวิตคู่ มีความอ่อนแอแต่ไม่ยอมรับความอ่อนแอของตน

คนทั่วไปคิดว่าครอบครัวเป็นสถาบันที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ดังนั้น ตำแหน่งของผู้หญิงและผู้ชายจึงลงตัวและเป็นไปตามธรรมชาติ ความจริงความสัมพันธ์ผู้หญิงและผู้ชายภายในครอบครัวนั้น ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของวัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ส่วนที่เป็นธรรมชาตินั้นมี

อยู่น้อยมาก เมื่อสังคมและผู้คนเข้าใจผิดจึงเกิดการแบ่งงานกันทำบนฐานของลักษณะประจำทางเพศที่คนเราเข้าใจผิดว่าเป็นธรรมชาติ (ฉลาตชาย รมิตานนท์ 2537: 17)

จันทรเพ็ญ คุปต์กาญจนากู (2526:95) พบว่า ความสมานฉันท์ทางบทบาทความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต และความเสียเปรียบสัมพันธ์ มีผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส จากการเปรียบเทียบความแปรผันทั้งสามตัวแปร พบว่า ความสมานฉันท์ทางบทบาท มีผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสมากที่สุด

อุบลรัตน์ พิชญ์ชยชนนท์ (2531:80) ศึกษาพบว่า ความสมานฉันท์ทางบทบาทมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส

สุภาวดี เดชาเกรียงศักดิ์ (2535:บทคัดย่อ) ศึกษาพบว่า ความสมานฉันท์ทางบทบาทเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตในลำดับที่สี่ รองลงมาจากประสิทธิภาพของการสื่อสาร ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิตและความเสียเปรียบสัมพันธ์

ทิมมพร ศรีสังข์ (2539 : 78) พบว่า ความสมานฉันท์ทางบทบาท ประสิทธิภาพของการสื่อสารและความเสียเปรียบสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรส

ในยุคนี่เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองเปลี่ยนแปลงไป ผู้หญิงมีการศึกษามากขึ้น มีส่วนช่วยในการแบ่งเบาระบบครอบครัวมากขึ้น ด้วยการออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านทำให้มีการปรับบทบาท โดยมีแนวโน้มสู่การแสดงบทบาทระหว่างคู่สมรส โดยเฉพาะบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัว อาจกล่าวได้ว่ามีแนวโน้มสู่ความเสมอภาค ระหว่างคู่สมรสมีความเท่าเทียมกันเกี่ยวกับบทบาทความรับผิดชอบในครอบครัว ทั้งการหารายได้เลี้ยงครอบครัว การดูแลงานบ้านและอบรมเลี้ยงดูบุตร ภายใต้เงื่อนไขเหล่านี้เป็นไปไม่ได้ที่ผู้ชายจะอ้างว่าเพราะเป็นผู้ชายจึงไม่ช่วยผู้หญิงทำงานบ้านหรือเสียเหลี่ยมลูกผู้ชาย เพราะทั้งงานบ้านและงานนอกบ้านต่างมีความสำคัญต่อความอยู่รอด ความสุข ความก้าวหน้าและอนาคตของครอบครัว

11. ความสุขในด้านเพศสัมพันธ์

เพศสัมพันธ์ คือวิธีการสื่อความหมายที่ลึกซึ้งระหว่างชายหญิงที่เกิดบนรากฐานของความสัมพันธ์ที่ดีมีความเข้าใจ ความรู้สึกผูกพันจนกลายเป็นความรักเป็นความรู้สึกปรารถนาให้คนที่เรารักมีความสุข เพราะฉะนั้น ความสุขจากเพศสัมพันธ์จึงเป็นความสุขที่ทั้งสองฝ่ายควรจะได้รับ มิใช่เป็นความสุขของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ในการมีเพศสัมพันธ์กันนั้น ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจะต้องเรียนรู้ถึงความต้องการของกันและกันและเข้าใจถึงความแตกต่างด้านสรีระและด้านจิตใจของแต่ละคน โดยธรรมชาติแล้วเพศชายมักเป็นฝ่ายที่มีความรู้ในความใคร่ได้รวดเร็วกว่าหญิงและเมื่อได้สำเร็จความใคร่แล้วก็จะหมดความรู้สึกทันที ในขณะที่ความใคร่ของหญิงเกิดได้ช้ากว่าแต่เมื่อสำเร็จแล้วก็ยังมีความรู้สึกอยู่อีก

เพศชายควรจะได้เข้าใจความรู้สึกและความต้องการ โดยแสดงความรักใคร่อย่างนุ่มนวลมีการเล้าโลมเพื่อให้เกิดความรู้สึกเช่นเดียวกันและเมื่อฝ่ายชายถึงจุดสุดยอดแล้ว ก็จะต้องมีการดูแลช่วยเหลือไม่ให้อีกฝ่ายเกิดอารมณ์ค้างได้ ฉะนั้น คู่สมรสจะต้องรู้จักที่จะปรับตัวทางเพศ รู้จักให้ความสุขทางเพศซึ่งกันและกันด้วยความรักความเข้าใจ จะเป็นการช่วยเสริมสร้างความสมบูรณ์ของชีวิตให้มีความสุขยิ่งขึ้น

เมื่อกล่าวถึงเพศสัมพันธ์ในชีวิตสมรส จะต้องคำนึงถึงความรักระหว่างหญิงและชายทั้งทางด้านจิตใจและด้านร่างกายด้วยเสมอ ความสำเร็จและความสุขสมบูรณ์ในชีวิตสมรสต้องอาศัยทั้งสองสิ่งนี้ควบคู่กันไปในลักษณะที่พอดี การเรียนรู้อย่างใกล้ชิดในเรื่องเพศกามารมณ์และความรักทั้งทางด้านร่างกายและอารมณ์ การเรียนรู้วิธีและเทคนิคต่าง ๆ ของการร่วมเพศเพียงอย่างเดียวไม่ใช่สิ่งที่ช่วยให้ชีวิตสมรสมีความสุขสมบูรณ์อย่างแท้จริง คู่สมรสต้องคำนึงถึงความสุขของอีกฝ่ายตลอดเวลาในขณะที่มีเพศสัมพันธ์ คู่สมรสจะต้องสร้างความพึงพอใจให้เกิดขึ้นทุกครั้งที่มีเพศสัมพันธ์

ความเป็นจริงในสังคมไทย ผู้หญิงได้รับการสั่งสอนเรื่องพฤติกรรมการรักนวลสงวนตัวและปกปิดของสวมาแต่โบราณ ถือว่าเรื่องนี้เป็นสิ่งที่น่าอับอายไม่ควรพูดถึง ถ้าหญิงคนไหนแสดงออกในเรื่องนี้อย่างเปิดเผยจะถูกสังคมประณามว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี ไม่มีคุณค่าไม่สมควรไปเกี่ยวข้องกับผู้ชาย ความเชื่อนี้เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดอุปสรรคในการดำเนินชีวิตสมรสได้

การปรับตัวทางเพศ

สามีภรรยาที่อยู่ด้วยกัน จำเป็นจะต้องมีการปรับตัวในเรื่องเพศเช่นเดียวกับการปรับตัวด้านอื่นๆ ในชีวิตของการสมรส คู่สมรสที่มีการปรับตัวได้ดีในเรื่องเพศจะมีลักษณะ ดังนี้

- ตกลงกันได้ในเรื่องความถี่ของการร่วมเพศ
- มีความปรารถนาที่สมดุลกันในเรื่องเพศ
- ภรรยาบรรลุจุดสุดยอดเมื่อร่วมเพศ
- ทั้งสองฝ่ายมีความพอใจในการร่วมเพศ
- ฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิเสธ เมื่อฝ่ายหนึ่งต้องการจะร่วมเพศ
- ทั้งสองฝ่ายไม่เคยแสดงความไม่พอใจเมื่อมีการร่วมเพศ

สามีภรรยาควรจะรู้จักปรับตัวเข้าหากันในเรื่องเพศเพื่อความสุขของครอบครัวโดย

- เมื่อฝ่ายหนึ่งมีความต้องการ อีกฝ่ายควรจะสนองตอบเพื่อให้เกิดความสมดุลซึ่งกันและกัน
- การมีเพศสัมพันธ์ต้องร่วมมือร่วมใจกัน เข้าใจปฏิกิริยาและตระหนักในความต้องการของกันและกัน และเต็มใจที่จะเรียนรู้กันและกัน

- สามีที่ดีควรจะรู้จักเล่าโลมกรรยาให้มีความรู้สีก่อน เพราะโดยธรรมชาติกรรยาย่อมมีความอายอยู่แล้ว
- ขณะมีการร่วมเพศ สามีควรจะได้อรรถหรือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ปล่อยให้ฝ่ายมีอาการค้าง
- สามีกรรยาควรจะต้องมีความอดทนในการปรับตัวเรื่องเพศเพราะบางคู่สามารถปรับได้เร็ว แต่บางคู่ปรับได้ช้า หรือบางคู่อาจจะประสบความล้มเหลวในเรื่องนี้

สาเหตุของความล้มเหลวในการร่วมเพศ

- ด้านร่างกาย ได้แก่ ความพิการของร่างกายตั้งแต่กำเนิด ไม่มีลูกอัณฑะหรือเป็นโรคเรื้อรัง การเจ็บป่วยที่เรื้อรัง เช่น โรคระบบหัวใจ โรคเบาหวาน
- ด้านจิตใจ ได้แก่ ความเครียด ความวิตกกังวล ความขัดแย้งระหว่างสามีกรรยาต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นการทาลายอารมณ์เพศ

เบอร์ (Burr, 1973 : 411) เสนอแนวคิดว่า ความพึงพอใจในชีวิตสมรสเป็นเป้าหมายสำคัญในชีวิตสมรส ดังนั้น ถ้าความปรารถนาของบุคคล เช่น ความต้องการทางเพศได้รับการตอบสนองในระดับที่พึงพอใจ อาจเป็นผลกระทบทางบวกทำให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตสมรส

แลนด์ส (Landis, อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ ปัญญาพงษ์ และคนอื่น ๆ , 2543:194) สรุปสาเหตุการหย่าร้างที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การปรับตัวในเรื่องเพศ เหมือนกับคนต้องการน้ำอาหาร หรืออากาศสำหรับหายใจ ดังนั้น การสมรสจึงเป็นการบำบัดความใคร่ทางเพศที่ถูกต้องตามกฎหมาย วัฒนธรรมและประเพณีของสังคม คู่สมรสจึงควรปฏิบัติทางเพศอย่างสุนทรีย์ รู้จักวิธีการเล่าโลมให้เกิดอารมณ์ร่วมกันเสียก่อน จึงบรรลุจุดสุดยอดร่วมกันจึงจะทำให้เพศสที่ได้รับความสมบูรณ์

เทอร์แมนและอลสัน (Terman & Olson, 1938 อ้างใน ทวีริทธิ์ ธนาคม, 2542:166-167) หากคู่สมรสปรับตัวเข้ากันได้ ใน 9 เรื่อง จะเป็นคู่สมรสที่พบกับความพึงพอใจด้านเพศสัมพันธ์ และมีผลต่อความมั่นคงในชีวิตสมรส ได้แก่

1. ตกหลุมกันได้เรื่องความถี่ของการมีเพศสัมพันธ์
2. มีความปรารถนาเสมอกันในเรื่องเพศ
3. ภรรยาบรรลุจุดสุดยอดในเรื่องเพศสัมพันธ์
4. ทั้งคู่มีความพอใจในการมีเพศสัมพันธ์
5. คู่สมรสไม่มีเพศสัมพันธ์หรือต้องการมีเพศสัมพันธ์กับผู้อื่นที่มีใช้คู่สมรสของตน
6. ฝ่ายหนึ่งเห็นใจอีกฝ่ายหนึ่งหรือไม่รู้สึกละเลยเมื่ออีกฝ่ายหนึ่งปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์

7. ฝ่ายหนึ่งไม่เคยหรือน้อยครั้งที่จะขัดขึ้นเมื่ออีกฝ่ายปรารถนาที่จะมีเพศสัมพันธ์
8. ต่างฝ่ายไม่บ่นหรือไม่เคยไม่พอใจเมื่อมีเพศสัมพันธ์กับคู่สมรสของตน
9. คู่สมรสไม่มีเพศสัมพันธ์กับผู้อื่นภายหลังการสมรส

จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่กล่าวมาจึงสามารถสรุปได้ว่า การสื่อสารเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการรักษาและดำเนินชีวิตสมรสต่อไปได้ เพราะว่าทั้งความพึงพอใจในชีวิตสมรส คุณภาพชีวิตสมรส การปรับตัวในชีวิตสมรส ความสุขในชีวิตสมรส รวมทั้งความมั่นคงในชีวิตสมรสจะเกิดขึ้นได้นั้นก็ต้องมาจากการสื่อสารที่ดีระหว่างคู่สมรสทั้งสิ้น

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดเรื่องการสื่อสารระหว่างคู่สมรส และประสิทธิภาพของการสื่อสาร ของ Stinnette และ alter (1983) แนวคิด ทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรส และความมั่นคงในชีวิต ทฤษฎีการจำแนกแตกต่างระหว่างบทบาท ทฤษฎีการปฏิสังสรรค์เชิงสัญลักษณ์และความพึงพอใจในชีวิตสมรส มาสรุปเป็นกรอบแนวความคิด เพื่อศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารของคู่สมรสกับความพึงพอใจในชีวิตสมรสของข้าราชการตำรวจภูธร จังหวัดนครนายก”